

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

INBJUDNING
TILL
ÅRSEXAMEN OCH AVSLUTNING
VID
HÖGRE ALLMÄNNA LÄROVERKET

I ÖSTERSUND DEN 8 JUNI 1914

-
1. PINDARICA ET BACCHYLIDEA AV
LEKTOR A. T. LINDBLOM.
 2. REDOGÖRELSE FÖR ÖSTERSUNDS
HÖGRE ALLM. LÄROVERK LÄSÅRET
1913—1914.

ÖSTERSUND
A.-B. JÄMTLANDS-POSTENS TRYCKERI. 1914

PINDARICA ET BACCHYLIDEA

SCRIPSIT

A. T. LINDBLOM

CENTRALTRYCKERIET, STOCKHOLM 1914

I. De imperativis Pindaricis.

Pindarum in imperativis adhibendis frequentem esse nemo, qui carmina ejus perlegerit, non videbit. Et accuratius perscrutanti mihi loci obvii fuerunt circa centum quadraginta. Quos ut colligerem et examinarem, quum mihi proposuisse, magnos quidem inde fructus ad sermonem Pindari penitus cognoscendam non reddituros esse certo sciebam,¹ sed tamen prorsus inutiliter fore talem laborem vix mihi persuadere potui. Atque quæstionem meam instituam ita, ut collectis omnibus exemplis primum, quam rationem sequens temporibus imperativorum usus sit et prohibitiæ notionem expresserit poeta, inquiram. Deinde quum particulas ad vim imperativorum corroborandam aptas inspexero, singula de imperativis in orationis et sententiarum perpetuitate usurpati persequar, quosque potissimum imperativis adhibitus allocutus sit poeta, quærens, in medium proferam, quæ de ea re commemoranda videbuntur.

En omnium imperativorum, quicumque apud Pindarum occurrunt, prospectum accipe; in quo loci ratione temporum habita digesti erunt:

A) *Imperativi præsentis temporis:*

- a) affirmativi: O. I 17, 85, II 89, IV 9, V 3, VI 104, VII 88, 89, IX 11, 40, 47, 48; X (XI) 5, XII 2, XIII 28, 68, 115; P. I 86 (duo ex.), 91, IV 167, VIII 5, 33, 77, XI 3, N. I 13, II 25, III 9, 10, 31, 76, IV 37, 45, 69, V 3, 50, VI 28, VII 75, 81, IX 3, 50, 51; X 2, 21; I. I 32, V (IV) 38, 39, 51, 54, 62 (duo ex.), VI (V) 49, VII (VI) 20, VIII (VII) 2, 45, 68, 73; fragm. 43 (duo ex.), fragm. 74, fragm. 75: 2, fragm. 87, 88: 1, fragm. 150;
b) prohibitiæ: O. I 5, 114, VII 92, IX 40; P. I 86, 90, III 62, IX 94; N. V 50; I. II 44, V (IV) 14, 23, VII (VI) 39, VIII (VII) 8, 46; fragm. 126, fragm. 127, fragm. 240.

B) *Imperativi aoristi temporis:*

- a) affirmativi: O. I 76, 77, 78, II 14, VI 22, 63, 87, 92, 105, VIII 10, IX 6, 35, 109, X (XI) 1, XI (X) 16, XIII 29, 69, XIV 4, 21; P. I 59, 71, II 70, IV 100, 116, 155, 165, 263, 276, IX 31, X 51 (duo ex.), XII 5; N. II 24, III 3, IV 86, V 51, 52, VII 2, 77, X 22, 77, XI 3; I. I 6, II 47 V (IV) 63, VI (V) 53, VII (VI) 49, VIII (VII) 39, 40; fragm. 75: 1, 6, 8, fragm. 78, fragm. 90: 4, fragm. 105: 1, fragm. 109: 2, fragm. 186;

- b) prohibitiæ: O. VIII 55; P. V 23;

- C) Accedunt *imperativi perfecti temporis*: ἵσθι vel ἵστω O. VI 8, XI (X) 11, N. V 48, IX 45, I. VII (VI) 27; ξέχλυτε P. IV 13; μεμνάσθω N. XI 15.

Hac exemplorum tabula perspecta primum omnium videmus, ubicumque iubendi notio positiva exprimenda est, aut præsentis aut aoristi imperativos a Pindaro in usum vocari; quod enim exemplum exstat perfecti imperativi ex verbo μέμνημαι formati, animadvertisendum est hanc perfecti formam in præsentis temporis transisse significationem; neque alia ratio est imperativorum e verbis οἶδα et ζέτω (ξέχλυτε, si perfectum est) fectorum. Tum diligentius exquirentes invenimus, quod notionis discrimen inter aoristi et præsentis imperativos ceteri omnes auctores fere produnt,

¹ Cfr O. Erdmann, De Pindari usu syntactico, Halis Saxonum 1867, p. 62.

idem apud nostrum poetam pene ubique intercedere aut certe interponi posse. Præsentis igitur imperativos reperimus, quum actionem verbi aut continuari aut repeti in animum inducas; contra aoristi imperativi occurunt, ubi quid nunc fieri iubetur, non continuatione, sed effectu actionis spectato. Quæ quum ita sint, non est, quod miremur, si omnes fere loci, ubi a poeta præcepta vitae traduntur aut aliquid suadentur, quod plus puncto temporis vigeat, præsentis imperativos exhibent; exempli causa profero P. I 85: ἀλλ' ὅμως χρέσσων γάρ οἰντιμοῦ φθόνος, μὴ παρίει καλέ. νόμα δικαίω πηδαλίω στρατόν· ἀφευδεῖ δὲ πρὸς ἄκρους χάλκενε γλάσσαν.

v. 90: εἴ πέρ τι φιλεῖς ἀκούν ἀδεῖναν αἰεὶ κλίνειν, μὴ κάμνε λίαν δαπάνας· ἔξιτι δῶσπερ κυβερνάτας ἀνήρ ιστίν ἀνεμένει.

P. III 65: μῆ, φίλα φυγά, βίον ἀθάνατον σπεῦδε, τὰν δέμπρακτον ἀντλει μαχανάν.

N. III 31: οἰκοθεν μάτενε, ubi universe poeta hortatur, ut domesticæ res, non externæ laudentur.

Neque aliter sermo in diis invocandis versatur, in quo preces, quæ singulas res non spectant, sed universe potius funduntur, imperativos præsentis temporis ostendunt; exempli causa vide O. X (XI) 3: ὁ Μοῖσ, ἀλλὰ σὺ καὶ θυγάτηρ ἀλάθεια Διὸς ὥρθη γερὸς ἐρύκετον ψευδέων ἐνπάντας λατοξένων; in primo autem versu imperativo aoristi ἀνάγνωτε singulæ rei effectus profertur;

O. XII 1: Λίσσομαι, πᾶς Ζηνὸς Σλευθερίου, Ἰμέραν εὐρυσθενέ ἀμφιπόλει, σώτειρα Τύχα; imperativus ἀμφιπόλει non certum spatium, sed universum tempus demonstrat.

Sunt nonnulli imperativorum loci, ubi de singula re ita agi violetur, ut statim in effectuem abeat; quare hic aoristi forsitan imperativos exspectaveris, re autem vera poeta præsentis tempore usus est: O. I 17: ἀλλὰ δωρίαν ἀπὸ φύρμαγγα πασσάλου λάμβαν·

O. II 89: ἔπειχε νῦν σκοπῷ, ἄγε θυμέ, sq.;

O. IX 11: πτερίνεντα δέει γλυκὸν Πηθῶνάδ διστόν· cfr aoristi formam ἔπινεψαι v. 6;

O. IX 47: ἔγειρ̄ ἔπειν σφιν οἶρον λιγύν;

N. IV 69: ἀπότρεπε αἵτις Εὐρώπαν ποτὶ χέρσον ἔντει ναός:

N. X 21: ἀλλ' ὅμως εὐχορδὸν ἔγειρε λύραν, καὶ παλαισμάτων λάζε φροντίδ, sequente aoristi forma λάζε;

I. V (IV) 62: λάμβανέ οἱ στέφανον, φέρε δέμπρακλον μίτραν, καὶ πτερίνενται σύμπεμφον ὅμιον. sequente aoristi forma σύμπεμφον.

Præsentis temporis explicatio his in exemplis inde petenda est, quod actiones, quamvis subitæ primo aspectu videantur, tamen poeta ita animis adumbratas mavult, ut quodammodo serpent et procedant. Omnibus autem locis cur hanc rationem hic potissimum complexus sit, illic repudiaverit poeta, haud facile dijudicaverim. Aliis locis præsentis temporis sensus in perspicuo est, ut N. I 13: σπεῦρε νῦν ἀγλαῖν ταῦτα νόσου;

N. IV 45: ἔξυφαινε, γλυκεῖα, καὶ τόδις αὐτίκα, φύρμαγξ, Αιδίδι σὺν ἀρμονίᾳ πέλος;

N. IX 3: ἀλλ' ἔπειν γλυκὸν ὅμιον πρόσσετε; apparet his locis continuationis species.

Quum ad cantum ordiendum hortatur poeta, propria ei sunt verba ἀρχειν aut ἔξαρχειν. E quibus præsentis temporis imperativos format: N. III 10: ἀρχε δὲ Θύρανος πολινεφέλῃ χρέοντι θύγατερ, δάκρυον ὅμιον (lectio est Bergiana);

N. II 25: ἀνδρειεῖ δέξαρχετε φωνᾶ (cfr κωμάξατε, aoristi formam, v. 24).

Cum his conferamus licet aliam incipiendorum carminum expressionem per metaphoram verbi ἔγειρεν vel ἀνεγείρει dictam, cuius exempla iam supra protuli, O. IX 47, N. X 21; tertium nunc addo, I. VIII (VII) 1: Κλεάνδρῳ τις... ἀνεγειρέτω κῶμον. Simili modo horum verborum imperativi præsentis usurpantur.

Verbi διδόναι imperativus, quem in diis invocandis maxime poeta adhibet, semper est δίδοι,¹ qui quinque (O. I 85, VI 104, VII 89, XIII 115, N. V 50) occurrit; aoristi formam δός nusquam invenimus, etsi aliae huius temporis formæ non respuuntur. Quam ob rem illa forma δίδοι poetæ prorsus peculiaris esse violetur, quam ubique in usum vocare possit. Quæ quum ita

¹ De hac forma cfr J. Wackernagel in Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der Indogermanischen Sprachen von E. Kuhn und J. Schmidt N:o XXXIII p. 31, qui formam illam eodem loco ponit quo optat. δίδοιτε, »oft mit der bedeutung ‚gebt‘ angewandt in gebeten an die götter».

sint, obvia forsitan sit etiam ubi aoristi imperativo locum suum futurum fuisse potius credas: N. V 50: εἰ δὲ θεμάτιν ἔκεις ὅστε ἀείδειν, μηχέτι ῥίζαι· δίδοι¹ φωνάν, ἀνὰ δίστια τεῖνον πρὸς ζυγὸν καρχυσίν, πύκταν τέ νυν καὶ παγκρατίῳ φθέγξαι ἐλεῖν Κηπιδαύρῳ διπλόναν νικῶντ' ἀρετάν, confer sequentes aoristos. Neque tamen negaverim nihil impedire, quominus etiam hoc loco in eam sententiam res accipi possit, ut, quomodo continuetur vel progrediatur actio, cogitetur. Alibi hæc continuatio statim in mentem venit: O. I 85: τὸ δὲ πρᾶξιν φίλαν δίδοι.

Quam sibi constans Pindarus est in verbi διδόναι imperativis usurpandis, tam in verbo contrariae notionis δέκεσθαι, quod de coronis, hymnis, pompis accipendiis proprium est, variatione delectari videtur. Imperativus verbi δέκεσθαι est et δέκειν et δέξαι, neque ita multum forma altera alteri exemplorum numero cedit. δέκειν quattuor loci habent (O. IV 9, V 3, XIII 68, P. VIII 5), δέξαι sexies occurrit (O. VI 105 — ut Bergkius scribendum censem² —, VIII 10, XIII 29, P. XII 5, N. XI 3, fragm. 90 v. 4). Etsi continuationis discriminem illud, quo præsentis temporis imperativi ab aoristi imperativis discrepare solent, etiam his locis statui potest, tamen comparatis locis O. IV 9: Οὐδὲν πανίκαν δέκεν χαρίτων ἔκατι τόνδες καῦμον, et O. VIII 10: τίνδες κῶμον καὶ στεφανοφορίαν δέξαι, difficile dictu videtur esse, quibus causis adductus Pindarus illic præsentis temporis, hic aoristi rationem inire maluerit.³

Imperativus dualis numeri uno loco invenitur:⁴ O. X (XI) 5: ὁ Μοῖσ', ἀλλὰ σὺ καὶ θυγάτηρ Ιλάθεα Δώρα, ἀριθῆ γερή ἐρύκετον φευδέων ἐντὸν ἀλιτοξένων.

Addendum fortasse est imperativi aoristi passivi nullum apud Pindarum occurrere exemplum.

Iam videamus, ubi quid vetitum vel prohibitum vult poeta, plerumque ab eo particulam μῆ cum præsentis temporis imperativis coniungi. Aoristi exempla duo tantum ostendit tabula nostra: O. VIII 55: Εἰ δέχεται Μελησίᾳ ἐξ ἀγενετῶν κῦδος ἀνέδραμον ὑμψῷ, μὴ βαλέτω με λίθῳ τραχεῖ φθίνον; P. V 23: τῷ σε μὴ λαθέτω Κυρδάναν γλυκὺν ἀμφὶ κάποιν Ἀφροδίτας δειδύμενον; tertiam personam his locis exhiberi videamus; quo in genere alia obvia est constructio: O. V 24:⁵ ὑγίειντα δεῖ τις ὄλβην ἀρδει, ἐξαρκέων κτεύτεσσι καὶ εὐλογίαν προστίθεις, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι; coniunctivum hoc loco in usum vocavit poeta, quam construendi viam semper ingreditur, ubi secunda persona inducitur, sensusque aoristum postulat: P. I 92, fragm. 205; cfr B. Breyer, *Analecta Pindarica I*, Vratislaviæ 1880, p. 6.

Sequitur, ut de particulis, quæ ad imperativorum vim augendam valent, nonnulla exponam. Cuius generis particulas admodum paucas apud Pindarum reperimus; solæ ἀλλὰ et ipsa imperativi forma ἄγε in huiusmodi usu versantur. ἀλλά his locis occurrit: O. I 17, v. s. p. 4, ubi fortasse particula illa etiam ad superiora spectans monstrat, post ea, quæ ante dicta sunt, poetam ad citharam refigendam non posse non hortari sibi videri (ut respondeat suecano illi »välān dā»). O. II 12: ἀλλ' ὁ Κρίνεις παῖ Θέου, ἔδος Οὐλύμπου νέρων κέλθων τε κορυφὰν πάρον τ'Αλφεοῦ, ιωνίεις μοιδαῖς εὐφρων ὄρουραν ἔτι πατρίαν σφίσιν κόμισσον λοιπῷ γένει; O. IV 7: ἀλλ' ὁ Κρόνον παῖ.... δέκεν sqq., ubi ἀλλά eius, qui invocatur, nomen denuo excipiens precationem ad finem perducit; O. VI 22: ΖΩ Φίντις, ἀλλὰ ζεύξιν ἥδη μοι σθένος ἡμίονων; O. VII 87: ἀλλ' ὁ Ηίσας εὐδενδρον ἐπ' ἀλφεῷ ἀλσος, τόνδες καῦμον καὶ στεφανοφορίαν δέξαι, ubi appellatio repetenda inservit particula illa; O. X (XI) 3, v. s. p. 4, ubi fortasse eadem ratio est particulæ ἀλλά atque O. I 17; N. IX 3, v. s. p. 4, ubi tamen unus codex lectionem πράσσεται præbet.

Ceteris locis, ubi voculam ἀλλά imperativos antecedentem videamus, vulgari significatione

¹ Otto Schroeder, *Pindari Carmina*, Lipsiae 1900, hoc loco cum codicibus δίδον, vulgarem præsentis imperativi formam, legit; cfr etiam J. Wackernagel I. l. p. 25. Nihil fere ad nostram quæstionem pertinet. δίδον apud Herodotum quoque (III, 140) et Euripidem occurrit; deest apud Homerum.

² W. Christ, *Pindari Carmina*, Lipsiae 1887 (editio minor = Christ¹), *Pindari Carmina Prolegomenis et Commentariis instructa*, Lipsiae 1896 (editio major = Christ²) et Schroeder I. l. δέξι legunt.

³ O. IV 15 δέκειν, lectio vulgata, Triclinii, Byzantini grammatici, auctoritate nititur; at Christ² et Schroeder codicum veterum scripturam δέξαι in textum receperunt. Qua re probata duo illi loci concinunt.

⁴ O. II 87: Schroeder γαρύστων legit, quod tamen pluralem existimat esse numerum; de hac re cfr Richard C. Jebb, *Bacchylides*, Cambridge 1905, p. 17.

⁵ Hoc carmen Pindaro abiudicant Christ² et F. Mezger, *Pindars Siegeslieder*, Leipzig 1880. Cfr Schroeder I. l. p. 58 sq.

servata quae superioribus opposita sunt introduceit; saepissime tali connexu ἀλλ' ὥρως legimus: O. IX 5: ἀλλὰ νῦν ἐκατοβίλων Μοισῆν ἀπὸ τόξων Δία τε φοινικοστερόταν σεμνήν τ' ἐπίνευμα ἀκροτήριον Ἀλέδης τοιώσδε βέλεσσιν; P. I 85, v. s. p. 4; N. V 2: ἀλλ' ἐπὶ πάσις ὀλκάδος ἐν τ' ἀκάτῳ, γλυκεῖ' ἀνιδά, στεγά' ἀπ' Αἰγίνας; N. X 21: ἀλλ' ὥρως εὐχαρόδην ἔγειρε ἱύραν; I. V (IV) 51: ἀλλ' ὥρως καύχημα κατάβρεχε σιγῇ; I. VIII (VII) 38: ἀλλὰ τὰρὲν πάσσατε.

Imperativi forma ἄγε in corroborandi vim transiit his locis: O. I. 75: *Φίλα δῶρα κυπρίας ἄγε εἰ τι, Ποσείδουν, ἐς χάριν τέλλεται, πέδασον ἔγχος οἰνομάνου γάλλεν*; O. II 89, v. s. p. 4, ubi tamen ἄγε una cum vocativo θηγέ non solum ad prægredientem imperativum sed etiam ad sequentem interrogandi enuntiationem spectare mihi videtur.¹ O. XIII 68: *ἄγε φίλτρον τόδ' ἐπειν δέκεν;* N. VI 28: *εὔθυν' ἐπὶ τοῦτον, ἄγε, Μοίσα, οὐρον ἐπέων εὐχλεᾶ.* E quibus locis nullus voculae ἄγε cum plurali numero imperativi coniunctæ speciem præbet.

Præterea ἄγε coniunctivo hortativo præmissum invenimus P. I 60: *ἄγ' ἐπειτ' αἴτνας βασιλεῖ φίλων ἐξεύρωμεν ὅμινον.*

ἀλλ' ἄγε indicativus sequitur N. X 82: *ἀλλ' ἄγε τῶνδε τοι ἔμπαν μῆρεσιν παρθίδωμι.*

Addendum fortasse est, O. XIII 114 ἄνα = ἀνάστηθι, si Bergkium sequimur,² occurere; alii autem, ut Boeckhius, hanc vocem in vocativi (substantivi ἄναζ) formam notionemque accipiunt cum sequentibus Ζεῦ τέλει coniungentes, minus tamen apte, ut equidem iudico. Libri manu scripti ἀλλά exhibent obstante metro. Interpretatione Bergiana probata exemplum habemus voculae ἄνα = ἀνάστηθι infinitivum imperativa notione imbutum antecedentis: ἄνα, κούφισιν ἐκνεῦσιν ποτάν.³

Imperativis, qui numinibus invocandis inserviunt, haud raro adiectum videmus precandi aliquod verbum, quod tamen ceteram construendi rationem non movet. Sic λίσσομαι occurrit: O. XII 1, v. s. p. 4; P. I 71: λίσσομαι νεῦσσον Κρονίων, ἄμερον ὄφρα sq. N. III 1 Ω πότνια Μοίσα, μᾶτερ ἀμετέρα, λίσσομαι, τὰν πολυξέναν ἐν ἵερομηνίᾳ Νερεύδη ἕκει δωρίδα νᾶσον λίγηναν; de his locis vide Erdmann l. l. p. 62, 2: a). Confer etiam fragm. 90: Πρὸς Ὀλυμπίων Ιώνες σε. χρυσέα κλυτήμαντι Πηνεῖον, λίσσομαι χαρίτεσσί τε καὶ σὺν ἀφροδίτῃ ἐν ζαδέῃ με δέξαι χορῷ μοιδάμον Πηρίδων προφύταν, ubi accusativus additus est, et de αἰτέω eundem in modum usurpatum P. XII 1: *Αἰτέω σε . . . ἄνα, ἔλασις ἀθανάτων ἀνδρῶν τε σὺν εὐπενίᾳ δέξαι στεφάνωμα τόδ' sq.*

Imperativum, cui iubendi, et optativum, cui cupiendi vis propria inest, a poeta nostro arc-tissime copulari invenimus⁴ O. XIII 25: *ἀφθίνητος ἐπεσσιν γένοιο χρόνον ἀπαντα, Ζεῦ πάτερ, καὶ τὸνδε λαὸν ἀβλαβῆ νέμων Ξενοφῶντος εὐθυννε δαίμονος οὐρον.* ubi verborum ἀφθίνητος ἐπεσσιν γένοιο vetus est paraphrasis: *ἐπὶ τοῖς ἐπεσι τῆς Όλυμπίας καὶ τοῖς ὅμινοις οἵς λέγω περὶ αὐτῶν. μὴ νεμησήσῃς, ω Ζεῦ.* Inspice etiam O. IX 40: *ἔα πάλεμον μάχαν τε πᾶσαν χωρὶς ἀθανάτων φέροις δὲ Πρωτογενείας ἄστει γλάσσαν sq.* ubi unum e scholiis recentioribus habet: *φέροις δὲ, ἀντὶ τοῦ φέρε, κίνει τὴν γλάσσαν πρὸς sq.* Consentaneum est, modos illos his quoque locis in sua quemque propria potestate manere, etiamsi fortasse non nisi variandi delectatione ductum poetam ab hac ad illam dicendi rationem transisse existimare debemus. Posteriore certe loco, ubi imperativi quodammodo cumulantur, scite mihi poeta optativum inseruisse videtur.

Ut cum optativo, sic etiam cum coniunctivo connecti imperativum videmus. I. VIII (VII) 6: *ἐκ μεγάλων δὲ πενθέων λυθέντες μῆτ' ἐν ὄρφανίᾳ πέσωμεν στεφάνων, μῆτε καθέα θεράπευες,*⁵ ubi a coniunctivi prohibitiivi prima ad imperativi secundam personam orationem traductam invenimus, etsi sensu reputato cohortationem ad eosdem utroque modo dirigi appetet. Confer scho-liastam: *ἔνοι δὲ ἐπὶ δύο ποπσάπων εἶπον, ἀντὶ τοῦ θεραπεύωμεν. λέγει δὲ· τὰ κακὰ μὴ κοιλαεύωμεν μηδὲ θρηγῶμεν δεῖ.*

¹ Cfr I. Rumpel, Lexicon Pindaricum, Lipsiae 1883, sub v. ἄγε.

² Sic etiam Christ et Schroeder.

³ Cfr P. 167, ubi infinitivus διαχρίνειν eodem modo in imperativi vel potius optativi notionem accipias oportet. Falso Christ huic loco addidit N. II 10.

⁴ Cfr de hac re Wackernagel l. l. p. 25, ubi multa alia exempla afferuntur.

⁵ Utrum δαίμωνεδα, quod insequitur, coniunctivus — id quod Christio² placet — an futurum sit, in medio relinquo; cfr infra p. 9.

Hac in parte disputationis meae ad dubiam rem tractandam feror. Locus est O. I 3: *εἰ ἀεθλα γαρέν εἴλεσαι, φίλου ήτορ, μηκέτ’ ἀελίου σκόπτει ἄλλο θυλπύτερον ἐν ἄμερῃ φαεννὸν ἄστρον ἔργμας δὲ αἰθέρος, μηδ’ ὑλωμπίας ἀγῶνα φέρτερον αὐδάσομεν*, ubi αὐδάσομεν utrum in futuri temporis an coniunctivi formam et sensum accipendum sit, magna est interpretum dissensio. Evidem, ut de aliis causis rationibusque taceam, quum constet coniunctivos brevi vocali copulativa a Pindaro adhibitos esse,¹ iam ex huius loci cum I. VIII (VII) 6 supra prolati similitudine inclino in eorum sententiam, qui coniunctivi formam probant. Formæ enim horum locorum ordine tantum membrorum commutato prorsus inter se convenient. Præterea, qui futuri formam statuunt, inter eos licet mihi eorum primum in iudicium vocare sententiam, qui huic formæ imperativi vim tribuunt ob eamque rem particulam μή adhibitam esse censem. Sunt quidem nonnulli loci, ubi futurum particula μή addita imperativi vice fungitur; cfr Goodwin, Syntax of the Moods and Tenses of the greek verb (1889), § 70. Sed hæc omnia exempla nullam cum nostro loco habent comparationem, quippe quæ secundam, non primam, prædicati personam inducant et positivam, non negativam, enuntiationem sequantur. Et locus ille, qui a Schneidewino² et Mezgero³ pro documento habetur, Soph. Ai. 572, alio modo explicandus est; cfr Fennellum⁴ ad hunc locum! Altera est interpretatio futuro vulgarem viii servantium, ut conversio latine hæc sit: »neque profecto nominabimus». Ad usum istum futuri cum particula μή coniuncti probandum apud Fennellum loci aliquot proferuntur ex Aristophane petiti, qui tamen dissimilis generis sunt, si quidem omnes in promissis summa asseveratione faciendis versantur. Neque omnino futuro sic cum imperativo copulato satis idonea ratio inesse mihi videtur. Quare cum Boeckhio et Gildersleevio⁵ et Christio² statuendum censeo αὐδάσομεν illud coniunctivi formam Homerii exemplo atque hoc loco imperativum et coniunctivum a Pindaro arctissime connexos esse.

N. IV 36: ἔμπι. χ' εἴπερ ἔχει βαθεῖα τοντὰς ὅλης μέσσον, ἀντίτειν' ἐπιφυλλίδ· σφύρῳ δίδομεν δάιων ὑπέρτερον ἐν φάει καταβαίνειν. Hoc loco scholiasta habet: ἐὰν μή παρεχθεσσον ἐπιφένωμεν, σφύρῳ δίδομεν τῶν ἀντι· πολεμούντων ὑπερέχοντες καταβαίνειν. Ex his scholiastæ verbis intelligimus ἀντίτειν' ἐπιφυλλίδ ita cum sequentibus σφύρῳ δίδομεν cohærere, ut sensu spectato horum verborum quodammodo sententia condicionalis sit. Sensus igitur hic est: »si repugnabimus illecebris, videbimur» sq. Et asyndeton illud, quod videmus, ex ratione declaratum vult Dissenius; cfr eius ad hunc locum commentarios.

Disputationem hanc meam concludam quærens, quos potissimum Pindarus imperativis adhibitis allocutus sit. Neque enim quæstionem hanc a re proposita alienam esse existimo. Quia in re hæc mihi commemoranda videntur. Primum omnium videmus imperativum secundæ personæ singularis numeri sic a poeta nostro usurpari, ut aliquid universis hominibus præcipiatur: I. V (IV) 14: μή μάτενε Κενὸς γενέσθαι· πάντ' ἔχεις, εἴ σε τούτων μοῖρ' ἐφίκουτο καλῶν; ubi secunda illa persona non ad certum quendam hominem, sed ad omnes, quicumque sunt, spectat. Opposita enim sunt verba, quæ sequuntur: τὰν δὲν ισθμῷ sq. Cfr Dissenium ad hunc locum: »Nam a generalibus nunc ad Phylacidam venit.»

Iam poetam se ipsum per imperativum alloqui haud raro invenimus: O. I 17 v. s. p. 4; O. IX 5 v. s. p. 6; scholiasta ad hunc locum habet: η δὲ παρακέλευσις η ὡς πρὸς ἔωντὸν η ὡς πρὸς τὸν χρονόν, illud verisimilius videtur, aut fortasse et se et chorum intelligit; cfr I. VIII (VII) 6. Pergit eodem modo v. 11, v. s. p. 4, et v. 109: ἀοδιον ὕδροσαι θυράσσων, ubi scholiasta: ἔωντῷ οἱ Πίνδαρος παρακελεύεται. P. X 51: κώπαν σχάσον, ταχὺ δ' ἄγκυραν ἔρεισον γθονὶ πρωρόαθε, ubi scholiasta: ἐπιτηδὲ ἔωντῷ οἱ Πίνδαρος ὡς πολλῇ χρησιμένῳ τῇ παρεκβάσει. N. IV 37, vide supra, ubi scholiasta: ιστέον οὐτι λόγης πρὸς ἔωντὸν φιλονεικεῖ. πρὸς ἔωντὸν γὰρ τοῦτο λέγει ο

¹ De qua re vide Breyer l. l. p. 6 sq., qui tamen minus recte p. 7 not. 1) et 3) primum se tales formas Pindaro vindicare semel atque iterum prædicat; cfr Boeckhium (Pindari opera, quæ supersunt. voll. II partes IV. Lipsiae 1811—1821) ad hunc Pindari locum.

² Pindari carmina ... illustravit Ludolphus Dissenius. Editionem alteram curavit F. G. Schneidewin, Gothæ 1843.

³ l. l. p. 89.

⁴ Fennell, Pindar: The Olympian and Pythian odes, Cambridge 1879.

⁵ Gildersleeve: The Olympian and Pythian odes, London 1890.

Πίνδαρος. Eodem modo v. 69, v. s. p. 4. N. X 21 v. s. p. 4, ubi scholiasta: πρὸς ἑωυτόν φησι ταῦτα ὁ Πίνδαρος. I. V (IV) 24: μὴ φθόνει κάμπον τὸν ἐπιχέτ' ἀνιδῷ καρνάμεν ἀντὶ πάνων, ubi scholiasta: τὸν λίγον πρὸς τὴν ἑωυτὴν ἀποτείνεται ὁ Πίνδαρος. Versu autem 38: ἔλα νῦν μοι πεδύθεν· λέγε sq. scholiasta: πρὸς τὴν Μοῦσαν ὁ λίγος, neque etiam propter illud μοί additum poetam se ipsum alloqui scite cogitari posse videtur. At v. 51 et 62 sq. v. s. p. 4 cum Fennellio, cuius de hoc loco sententia mihi probatur, et Christio poetam se ipsum alloqui existimo. Scholiasta habet: οἱ μὲν τὸν λίγον πρὸς τὴν Δίηναν φυσιν εἰναι· ὑποδέχονται τὸν στέφανον· οἱ δὲ πρὸς τὴν Μοῦσαν. Utrumque tamen mihi displicet; nam de coronis vel carminibus accipiendis semper poeta verbo δέκεσθαι utitur et eum isto modo se ad Musam convertere posse vix crediderim. I. VIII (VII) 6, v. s. p. 6; hoc loco poeta vel coryphaeus poetæ partes agens se et iuvenes chorū alloquitur; cfr Dissenium ad h. l. et quæ supra disputata sunt.¹

Restat, ut de difficillimo illo loco N. VII 77: εἴρειν στεφάνους ἐλαφροῖν· ἀναβάλει· Μοῖσά τοι κολιὰ γροσὸν ἔν τε λευκὸν ἐλέφανθ' ἄμμῳ καὶ λείριον ἄνθεμον ποντίας ὑφελοῖσ' ἔέρους, nonnulla disputem. De significatione verbi ἀναβάλλεσθαι hoc loco variæ sunt sententiae. Primum Hermannus interpretatur: »impone tibi», ut re vera ἀναβάλλεσθαι de vestibus induendis activo sensu haud raro dicitur. Deinde Boeckhius et Dissenius convertunt: »exspecta», »morare». Tum Mezger et Bury² et Fennell ἀναβάλλεσθαι hoc loco de poeta cantum incipiente usurpari censem; sic etiam scholiasta unus: ἀντὶ τοῦ ἀναχρώνου καὶ ἄργου τι λέγειν ἐλαφρῶς περὶ τῶν στεφάνων, nisi quod ille imperativum ἀναβάλει ad ea, quæ proxime antecedunt, retulit. Cfr etiam N. X 33 ἀναβολάδων, quod est »præludendo» et ἀναβάλλεσθαι ἀείδεν passim apud Homerum. Longe absum, ut certum quidquam iudicem, quum ne de interpunctione quidem constet. Libri manu scripti εἴρειν στεφάνους ἐλαφροῖν ἀναβάλλει (metro adversante) μοῖσά τοι sine ulla interpunctione habent et sic etiam editiones Aldina et Romana, unde Hartungius adstipulante Rauchensteinio εἴρειν στεφάνους, ἐλαφροῖν ἀναβάλει, Μοῖσα, καὶ κολιᾶν (vel κοίλια) legendum censem. Sed si solitam interpunctionem, cuius auctor Triclinius videtur esse, quaque usus locum supra descripsi, retinemus, magis ad Mezgeri interpretationem amplectendam inclino. Nam et scholiastæ unius auctoritate nititur et significationi haud rarae verbi ἀναβάλλεσθαι convenit et ad sensum totius loci optime quadrare mihi videtur. Hermanni autem explicatio in hoc connexus minus apta videtur. Qui »exspecta», »morari» vertunt, si eos recte intelligo, poetam volunt a Sogene victore petere, ut exspectet vel moretur paulisper; eximiam enim coronam ei a Musa parari. Sed vide, ne huic interpretationi vera vis verbi ἀναβάλλεσθαι obstet. Potest significare »differre», ut cum obiecto legitur O. I 80, N. IX 29. Absolute vel potius obiecto subauditio occurrit Hesiod. op. v. 410: μῆδ' ἀναβάλλεσθαι ἔξ τ' αὔριον ἔξ τ' ἔννηγμα· οὐ γὰρ ἐτασιεργὸς ἀνήρ πύπληστο κατέγρη, οὐδὲ ἀναβαλλήμενος, ubi potest quidem reddi »morari», sed propria et vera significatio plana est. Num absolute sic usurpari possit, ut sit »morari, exspectare, dum alius quid faciat», quem sensum nostro loco vindicare illi viri doctissimi mihi videntur, valde dubito. Certe talem locum invenire non potui. De Sogene, ut qui ipse quid (facere) differre vel morari iubeatur, dum alius quid faciat, oratio esse non potest. Quid enim verbo ἀναβάλλεσθαι subaudiamus obiecti vice fungens?

Veram illam differendi notionem verbo ἀναβάλλεσθαι loci nostri conservare posse mihi non videmur, nisi si imperativum ad Pindarum ipsum dirigi statuamus, ut conversio hæc sit: nectere coronas facile; differ tamen paulisper; eximiam enim coronam Musa parat sq. Neque vero talem interpretationem sensui universo convenire pro certo affirmare possum. Plane perversam rationem unus e scholiastis init explicans: λέγειν τι ἐλαφρῶν περὶ τῶν ιερῶν στεφάνων ἀναβάλλον, οἷον μὴ λέγει κοῦψι περὶ τῶν νικώντων, ἀλλὰ μᾶλλον μεγάλα λέγων αὐξανε αὐτούς.

Malo in Mezgeri aliorumque, quos supra nominavi, remanere sententia, qua probata poetam se ipsum alloqui existimare debemus. Eadem ratio est versus 80 sq.: Διὸς δὲ μεμναμένος ἀμφὶ Νεμέα πολύφατον θρύλον μύμων δόνει ὑσυχῆ, quæ, si ἀναβάλει proxime antecedens ad Sogenem victorem spectaret, admodum abrupte Pindarus ad se ipsum dirigeret.³

¹ Christ²: »Musam vel animum suum alloquitur.»

² The Nemean odes of Pindar: London 1890.

³ Christ² hoc modo interpungit et legit: εἴρειν στεφάνους ἐλαφροῖν ἀναβάλει, Μοῖσά τοι κοίλα sq., ut infinitivum

Ab hac dicendi consuetudine non multum distant ii loci, ubi animum vel mentem suam, φέλον ἡτορ, θυμόν, φίλαν ψυχάν, appellat poeta. In quibus sic versatur, ut aut de canendo admoneat aut præcepta vitæ tradat. De canendo admonitiones, ubi, verum si quærimus, sensu solo spectato se ipse poeta alloquitur, sunt O. I 3 sq., O. II 89, N. III 31, ubi imperativus μάτενε ad vocativum θηρέ in versu 26 antecedentem spectat. Vitæ præcepta traduntur P. III 61, fragm. 127 v. 2, quibus locis quum non solum suum sed etiam ceterorum omnium hominum animos institutos velit poeta, liceat generalem illum imperativum supra tractatum in memoriam revocare.

Quum de canendo admonendum est, aliis quoque appellationibus oratio variatur a poeta. Sic os suum alloquitur O. IX 35. Citharam suam hortatur N. IV 45. Carmen ipsum appellat N. V 2; cfr O. II 1 sq.

Musas denique ceteraque numina poeta persæpe imperativo adhibito alloquitur; ubi se hoc modo ad homines convertit, non raro de vita agenda præcipit. Quorum generum exempla, quum iam supra multa allata sint, plura enumerare opus esse non credo.

II. De ceterorum modorum apud Pindarum usu annotationes nonnullæ.

Coniunctivi deliberativi, qui vocatur, nullum exemplum apud Pindarum exstat certum. O. II 2 χελαδήσομεν utrum aoristi coniunctivi an futuri forma sit, diuidicare non audeo; cfr Gildersleevium ad h. l. P. VII 5: ὀνυμάτομαι, si hanc, quam scholia etiam commendant, scripturam probamus, pro futuro habere non dubito. Verbi illius aoristos mediales formare Pindarus non videtur; saepe autem ex canendi verbis, ad quæ illud verbum hoc loco prope accedit, futura medialia, aoristos et alia tempora activa fingit.¹ Quæ hoc loco scholia explicandi causa habent, ad hanc rem nullius momenti sunt; æque enim bene de futuro valere posse mihi videntur. O. II 89 βάλλομεν veram præsentis indicativi significationem habet;² scholiasta: τὸ δὲ τίνα βάλλομεν, τίνα ἔχομεν θωράσσω ἐκ τῆς δύνασις διανοίᾳς. De tribus locis nunc citatis vide Erdmann l. l. p. 61, § 11: 1. fragm. 213: Πίτερον δίκῃ τεῖχος θύμου ἡ σοκοῦσις ἀπάταις ἀναβαίνει ἐπιχθονίων γένος ἀνδρῶν, δίζη μοι νύος ἀτρέξεων εἰπεῖν. Pro vulgari lectione ἀναβαίνει Bergkius ἀναβαίνη legit, poetam non quid in communis vitæ consuetudine fiat, sed quid homines in vita agenda sequi oporteat se ambigere dicere existimans; quod a Platone et Cicerone verba poetæ laudantibus plane confirmari. Vult igitur doctus ille vir ἀναβαίνη deliberativum coniunctivum hoc loco statui. Tertia autem persona in hunc usum omnino tum cadit, quum pronomen τίς indefinitum subiectum est, quo quis se ipse intelligit. Si quod contrarii generis exemplum occurrit, explicationem habet, cuius ratio haud scio an in nostrum locum transferri non possit. Neque talis coniunctivi locus inveniri videtur, ubi aliud sit subiectum sententiae primariae, aliud secundariae; de tota hac re cfr Goodwin l. l. §§ 289, 677. Quare lex sermonis postulare videtur, ut repudiata Bergkii conjectura vulgarem lectionem retineamus. Videtur poeta confiteri se dubium esse, utrum iustitia an malis artibus maiora sibi paret munimenta fortunæ genus humanum.³

Enuntiationum hypotheticarum, quibus universa condicio adumbratur, varia apud Pindarum sunt constructionis genera. Persæpe enim fit, ut coniunctivus in usum vocetur semper reiecta particula illa ἄντι vel κέ. Quo in genere maxime animadvertisendum est talem coniunctivum a præsentis tempore abhorrentem ex aoristo semper formari. Primaria autem sententia indicativo præsentis plerumque profertur; perfecti forma (*μέμναται*) obvia est O. VI 11; N. XI 15 eiusdem

¹ εἴρεν aut ex imp. ἔτα (v. 75) pendere aut loco imperativi esse existimet. Hoc modo si interpongimus legimusque, Musam alloquitur Pindarus; sed animadvertis oportet v. 80: μεμναμένος—δύνεται.

² Cfr Erdmann l. l. p. 53.

³ Gildersleeve reddens: »Whom are we trying to hit?» præsens de conatu statuere videtur.

³ Cfr Disseum ad h. l. et I. V (IV) 45. Alias causas Bergkianæ conjecturæ improbandæ Schroeder in editione sua (p. 471) affert.

temporis imperativus usurpatatur. Uno loco, N. VII 11: εἰ δὲ τόχη τις ἔρδων, μελίφρον' αἰτίαν ἥσαιτο Μοισῶν ἐνέβαλε, aoristus ille gnosticus, qui vocatur, reperitur.

Aliam poeta ingreditur viam, ubi eum non solum in apodosi, sed etiam in protasi praesentis indicativo uti videmus. Cuius constructionis ratio et explicatio haec est, ut poeta e multis unum eligens de universa re tamquam de singula agat; cfr Goodwin l. 1. §§ 406, 467. P. VIII 73 perfecti forma πέπαται præsentis vice fungitur. Nonnullis locis, O. XIV 5, P. IX 93, P. XII 28, in protasi ἔστι subauditur. O. V 23 apodosis coniunctivum prohibitivum habet. I. III 1, I. VII (VI) 43 in apodosi ἔστι subauditur.

Inter præsentis indicativum et aoristi coniunctivum in sententiis hypotheticis generalibus usurpatos id significationis discrimen intercedit, quod præsentis indicativo res continuata et durans, aoristi coniunctivo actio occurrens pingitur. Quumque aoristi coniunctivo adhibito actio sententiae secundariæ actionem sententiae primariæ præcedere videtur, id connexus, non aoristi forma, secum fert; cfr Goodwin l. 1. § 90.

Aoristi indicativum, quem uno loco in apodosi vidimus, etiam protasis habere videtur de re universa agens P. XI 54: φθυνεροὶ δ' ἀμύνονται ἄται, εἴ τις ἄχρου ἐλάων ἡρυχῷ τε νεμύμενος αἰγὸν ὅβρων ἀπέφυγεν, ubi sensus generalis est, apodosis præsentis indicativum habet; cfr Breyer l. 1. p. 26.

N. XI 18: εἰ δέ τις ὥλθην ἔχων μορφὴν παραμεύσεται ἄλλους, ἐν τ' ἀδέθλοισιν ἀριστεύων ἐπέδειξεν βίαν, θυντὰ μεμνάσθω περιστέλλων μέλη καὶ τελευτὰν ἀπάντων γὰν ἐπιεσσόμενος. Breyer l. 1. p. 26, 27 Pindarum pro nostro illo ἐπέδειξεν coniunctivi formam ἐπιδεῖξῃ scripsisse existimat studetque demonstrare, quomodo nata sit falsa ista codicum scriptura; neque enim in sententia generali ad futurum (?) tempus relata condicionem de præterito tempore dictam esse tolerandam. Quum vero in enuntiationis secundariis eiusdem generis aoristi et indicativum et coniunctivum permitti viderimus, equidem nullam video esse causam, quin alterum cum altero copulari potuisse censendum sit¹ (nam παραμεύσεται coniunctivi formam esse Breyero assentior). Scholia verba indicativum aoristi confirmant: εἰ δὲ ἀνθρώπων τις εὐδαιμονίαν κεκτημένος καὶ τῷ εἶδει παρέρχεται τοὺς ἄλλους, καὶ ἐν τοῖς ἄθλοις ἀριστεύοντας ἐφανέρωσε τὴν ἑωτοῦ ἴσχυν, γηρωσκέτω μέλλων ἀποθνήσκειν. Neque editori cuiquam Breyeri emendationem placuisse video. Evidem cum hoc alium conferendum censeo esse locum, ubi in enuntiatione comparativa a particulis ὡς εἰ incipiente aoristi coniunctivus indicativo excipitur,² O. VII 1: Φιάλαν ὡς εἰ τις . . . δωρήσεται . . . ἐν δὲ φίλων παρείντων θῆκε νν ζαλωτὸν sq., ubi a verbis ἐν δέ non apodosis ulla orditur, sed protasis pergit. Huic quoque loco generalem aliquem sensum inesse credo.

I. V (IV) 12: δύο δέ τοι ζωῆς ἀποτον μοῦνα ποιμαίνοντε τὸν ἀλπινιστον εὐανθεῖ σὸν ὥλθηρ, εἴ τις εῦ πάσχων λόγον ἔστιν ἀκούση. Hoc loco alter codex vetustus, Vaticanus B, scripturam commendat ἀκούῃ, quam a Mommsenio et novissimis editoribus, Christio et Schroeder, acceptam esse invenio; alter, Mediceus D, et recentiores omnes ἀκούσῃ præbent, quod ceteri editores receperunt. Nimis illud ἀκούῃ, quum præsentis coniunctivus in enuntiationibus hypotheticis, ut iam supra diximus, a Pindaro repudietur,³ prorsus reiiciendum est. Tolerabilius ἀκούσῃ illud; mihi autem hunc locum legenti et sensum consideranti durationis indicium et forma desiderari videbatur. Et scholia inspiciens hanc paraphrasin inveni: δύο δὲ μόνα τῆς ζοῆς καλλισταν ἀπανθίσματα τυγχάνει, ἡ καὶ μόνα ποιμαίνει τὸν οἰκτρὸν τὸν ἀνθρώπων βίου ἀνθηρῷ σὸν εὐδαιμονίᾳ. εἴ τις καλῶς πάσχων καὶ ἀγαθῶν ἀνυμνηθεὶς ἀκούει λόγων. Omnes coniunctivos enuntiationum non solum conditionalium, sed etiam relativarum eiusdem generis (i. e. sensu generali) et constructionis perlustrans scholiorum cum codicum lectionibus contuli, sed præter hunc unus tantum locus (P. IV 264, qui locus dubius et anceps est) occurrit, ubi codicum coniunctivo⁴ paraphraseos indi-

¹ Cfr Erdmann l. 1. p. 60, qui quidem futuri formam παραμεύσεται esse credit, sic etiam P. Brandt, De particularum subjectarum apud Pindarum usu, Lipsiae 1898, p. 49.

² Eadem constructionis variatio in Homericis comparationibus haud raro deprehenditur e. gr. Il. XXII 93 sq.

³ Brandt l. 1. p. 54 non magis quam Christ et Schroeder rationem illius legis habuit.

⁴ qui quidem cum futuro confundi non possit; vide schol. N. XI 13!

cativum respondere viderem; ubique alias coniunctivus a scholiasta coniunctivo¹ (sc. cum particula ἄν) redditus est. Quae quum ita sint, dubium non esse existimo, quin nostro loco scholiasta in suo exemplari præsentis indicativi formam ἀκούει legerit. Quid, si in textum recipi debet? Scholiorum Pindaricorum permagnam auctoritatem testatur Bergkii in Prolegomenis editionis suæ quartæ, p. 36 sq. Accedit, quod ad sensum ἀκούει illud magis quadrare mihi quidem videtur. Et quonam modo codicum illæ lectiones exstiterint, facile est investigare. Antiqua enim scriptura, qua Pindarum usum esse constat,² clausula illa —*EI* notata est. Unde facile fieri potuit, ut quis sermonis Pindari minus peritus coniunctivi formam statuens ionicis litteris ἀκούη transsscriberet. Quod alius in ἀκούσῃ correctum voluisse existimandus est. Addendum fortasse erat priscam illam scripturam pro ε et η posterioribus unum solum signum *E* habuisse. Quoquo modo res se habet, certe in lectionum varietatem recipienda est illa indicativi forma ἀκούει.³

P. IV 145: *Μοῦσαι δ' ἀφίσταντ', εἰ τις ἔχθρα πέλει ὥμογόνοις, αἰδῶ καλύψαι.* Vulgo hoc loco πέλει legitur. Bergkii autem Hartungii conjecturam probans πέλη scribit videturque sibi auctoritate niti scholiastæ hanc explicationem habentis: εἰν δέ τις ἔχθρα ὥμογόνοις γεννηθή sq. Qua in re virum illum non rectam viam et rationem inisse credo. Nam quemadmodum in sententia condicionali, cui generalis vis inest, Pindari coniunctivos scholiastæ indicativis redditos esse nego, ita facile fieri potuisse arbitror, ut, si qua in eiusdem generis sententia apud Pindarum indicativum præsentis vidi legitque scholiasta, sui sermonis consuetudini indulgens coniunctivum (cum particula ἄν) in explicando adhiberet. Nec quisquam O. V 23 (εἰ τις ὅλθον ὕρδετ) ideo, quia scholiasta recentior interpretans coniunctivo usus est, credidit necesse esse eum talem formam apud Pindarum legisse. Itaque scribendi illa ratio Hartungii et Bergkii, quæ eadem legi Pindarici sermonis repugnat, omni auctoritate destituta reiicienda est.

Sunt nonnulla exempla sententiarum conditionalium universali vi, ut videntur, præditarum, ubi in protasi indicativum exspectamus, re autem vera optativi modum deprehendimus. Loci sunt hi: P. VIII 13: *ζέρδος δὲ φίλατον, ἐκνύτης εἴ τις ἐκ δάμων φέροι.* I. II 33: *οὐ γάρ πάγος, οὐδὲ προσάντης ἡ κέλευθος γίνεται, εἴ τις εὐδόξων ἐξ ἀνδρῶν ἄγοι τηνὶς Ἐλαχωνιάδων.* Breyer l. l. p. 42 his locis indicativum φέρει, ἄγει restituendum censet. Quamquam hac in re non omni codicum ope carere videtur, tamen vulgares lectiones retinendas credo. Optativo hæ protases prolatæ quandam quasi futuram addunt conditionem; cfr Goodwin l. l. § 501, ubi Homerum quoque enuntiationi generali præsentis indicativo expressæ alteram conditionalem per optativum dictam subiunxisse exempla haud pauca nos docent.⁴ Gildersleeve, American Journal of Philology, vol. III: Studies in Pindaric syntax, p. 444, his optativi formis vim aliquam optandi tribuit; quod tamen num verum rectumque sit, in medio relinquo. Eandum nobis constructionum confusionem (nam aut duos indicativos aut duos optativos exspectamus) præbet I. V (IV) 14 sq.: *πάντ' ἔχεις, εἴ σε τούτων μοῖρ' ἐφέκοιτο καλῶν.* His quoque in verbis universitatis quandam speciem videre mihi videor; cfr quæ de hac re p. 7 disputata sunt. Aliter a Gildersleevio res accipi videtur, vide Am. J. of Ph., vol. III, p. 443!

Cum sententiis conditionalibus universali vi instructis sententiæ relativæ eiusdem generis multa habent communia. Eo tamen differunt, quod sententiæ relativæ particulam illam ἄν admittunt. Quæ particula si omittitur, legi enuntiationum conditionalium obedientes aoristi coniunctivum usurpant. Quumque de re continuata et duranti cogitatur, præsentis indicativus adhiberi solet, velut I. IV (III) 9 (27): *ὅσσου δ' ἐπ' ἀνθρώπους ἄγται παρέβραται φθυμένων ζωῶν τε φωτῶν ἀπλέτου δόξας, ἐπέβαυσαν κατὰ πᾶν τέλος,* quod exemplum a Breyero l. l. p. 19 non recte ei generi, quod coniunctivi modum exhibeat, adscriptum est; nam ἄγται indicativi forma est. Perfectum præsentis vice fungitur P. I 13: *ὅσσου δὲ μὴ πεφίληκε Ζεύς, ἀτύχονται βοὺς Περιόδων ἀινοντα.* In sententia primaria gnomicus ille aoristus occurrit N. III 41: *ὅς δὲ διδάκτης ἔχει, φε-*

¹ vel futuro; vide schol. N. IX 46.

² Vide Bergkii Proleg. p. 24 sq. et Christ. l. l. Proleg. p. XI.

³ Cfr K. Lehrs, Die Pindarschölien, Leipzig 1873, p. 9 sq., qui e scholiis ingentem lectionum numerum elicet.

⁴ In titulis quoque Græcis hoc construendi genus minime rarum est.

φεννὸς ἀνὴρ ἀλλοι πνέων οὐ ποτὲ ὀπρεκεῖ κατέβαι ποσὶ, μωρῶν δ' ὀπρετᾶν ητελεῖ νήφ γεύεται. In utraque sententia aoristus eadem significazione obvius est I. V (IV) 7 sq.: ἐν τὸν ἀγρωνίους ἀέθλουσ ποθεανήν κλέος ἔπραξεν, ὅντων ἀηρόντι στέφανον γεράτι νικάσαντ' ἀνέσησαν ἔθειραν ἢ ταχυτῆτι ποδῶν.

Ut in enuntiationibus hypotheticis sic etiam in relativis, quibus generalis notio inest, mirum mihi non videtur esse, si scholiasta, ubi Pindarus præsentis indicativum adhibuit, in explicando coniunctivum (cum particula *ἄν*) in usum vocavit. Et P. X 61: τῶν δὲ ἔχωστος ὄρούνει, τηγών *κεν* sq. ne Bergkius quidem scholiastæ unius explanationem (*ἄν* ἀν δέ τις ἐρᾷ καὶ ἐπιθυμῇ, τηγών sq.) satis gravem coniunctivi formæ in textum recipienda commendationem habere arbitratur.¹ Aliis quoque locis nonnullis melius scholiastæ verbis non motus a corrigendī licentia se abstinuerit; N. VII 31: τιμὴν δὲ γίνεται, ὃν θεὸς ἀθρὸν αὔξει λόγον sq., ubi *αὔξει*, indicativi formam, explicatione scholiastæ (*τούτων δὲ τιμὴ γίνεται τελυγάτων, ὃν ἂν θεὸς αὔξῃ λόγον*) deductus in coniunctivi formam *αὔξῃ* mutavit. Cuius formæ specie mire deceptus Breyer l. l. p. 18 (cfr etiam p. 11) Bergkium in legendō sequendum esse censet; *αὔξῃ* enim aoristi formam credit esse. Ex novissimis quidem editoribus Christ² mirum in modum lectionem Bergkianam adoptavit, et Schroeder, quamquam *αὔξει* comprobavit, tamen in commentario suo non minus quam Christ huius legis Pindaricæ, quam supra retuli, immemor fuisse videtur.³

O. VIII 23: ὁ, τι γάρ πολὺ καὶ πολλῷ ρέπει, δρυθῷ διωκτίνεν φρενὶ μῆ παρὰ κακρίν. δυσπαλές sq. Bergkius hoc loco ρέπῃ scripsit sine dubio scholiastæ auctoritate (*ὅπου γάρ ἀν ἢ τι πολὺ καὶ πολλαχοῦ ρέπειν δυνάμενον*) niti sibi visus; secutus est Fennell itemque Christ² et Schroeder. In quo viri illi a veritate longe aberrasse mihi quidem videntur. Neque enim verbis scholiastæ tale quidquam commendari puto, præsertim quum lemma eius ρέπει præbeat. Et quod Christ O. III 13, VI 76 confert, egregie fallitur, si quidem his locis Pindarus sibi constans aoristum in usum vocavit. Malo scribi ρέπει, quod idem codices aliquot habent, etsi fieri potest, ut vera sit optativi forma ρέποι, quæ in optimo quoque codice legitur, ut hæc sententia relativa ad similitudinem quandam earum sententiarum condicionalium, de quibus supra disputavi, constructa sit.³

Enuntiationes relativæ, in quibus coniunctivo particula illa *ἄν* vel *κέ* addita est, omnes in universalı quodam sensu versantur una fortasse sola excepta, quam in aliam vim transisse arbitror. Est locus P. IV 50: νῦν γε μὲν ἀλλοδυπῶν χριτὸν εύρήσει γυναικῶν ἐν λέγεσιν γένος. οἱ κεν τάνδε σὺν τιμῇ θεῶν γάσον ἐλθύντες τέκνωνται φῶτα κελινεψέων πεδίων δεσπότων. Non deesse mihi editores videntur, qui, quantum ex commentariis eorum assequi possum, relativam illam sententiam tam late cum antecedentibus coniungant, ut pæne libera sit, licet hoc in textu non ita designent, ut Bergkium vel Fennellum et Schroederum sequentes post γένος plene interpungant. Sed ne sententia illa ita tamquam libera sit, ut pronomen relativum (*οἱ*) demonstrativam solam vim retineat, id obstat, quod Pindarum in sententiis liberis coniunctivum (cum particula *κέ*) pro simplici futuro in usum vocare potuisse vix crediderim. Immo sententia vere relativa ita mihi dicta esse videtur, ut in finalem quandam notionem et potestatem abierit; quo in usu apud Homerum coniunctivus aut sine particula *κέ* aut cum illa adhibetur, quod construendi genus post Homerum non prorsus obsoleuisse constat.⁴ Quomodo Breyer l. l. p. 16 hunc locum accepit, non satis intelligo. Ait quidem coniunctivum particula *κέν* auctum futuri loco positum esse, quam constructionem certæ exspectationi vaticinantis Medeæ aptissimam esse; quoniam autem modo sententias duas connectat quemque ex hoc connexu sensum et vim provenire existimet, non perspicio. Praeterea animadvertisendum puto hoc uno loco in enuntiatione relativa particulam *κέ* coniunctivo additam esse (nam N. IV 8 optativi formam, codicum scripturam, probandam arbitror); aliis locis *ἄν* adhibitum est. Fieri fortasse potest, ut nostro loco Pindarum magis quam

¹ Schroeder autem l. l. δρούγη in textum contra codicum auctoritatem recipere non est veritus; quo iure, ipse viderit.

² Ad O. VIII 23 vir ille doctissimus praefracte negat talem ullam legem Pindari fuisse monetque, ut »furorem arithmeticum» caveamus. At eandem regulam hanc rationemque Bacchylidi quoque placuisse apparebit.

³ Cfr etiam Jebb, Bacchylides, p. 292 (ad v. 190).

⁴ Cfr Monro, Homeric Grammar, Oxford 1891, § 282, Goodwin l. l. § 568. Fieri potest, ut Gildersleeve de loco nostro idem sentiat, quod ego; verba tamen eius satis obscura sunt.

usquam alias vestigia Homeri secutum esse existimare debeamus, imprimis quod totum hoc carmen P. IV epicam poesin redolet. Neque tamen eum in imitando usque eo progressum, ut coniunctivum vocula κέ instructum tamquam in sententia ex alia non apta Homericō more poneret, mihi persuadere possum.

Enuntiationum finalium illud genus, quod quasi obiecti vicibus fungens obiectivum appellari solet (cfr Goodwin l. l. § 303), exemplis apud Pindarum non eget. P. I 71 sq.: λίσσομαι νεῦσον Κρονίων, ἄμερον ὥφρα καὶ σίκον ὁ Φόνιξ ὁ Τυρσανῶν τ' ἀλαλατός ἔχη sq., quem unicum locum Pindaricum esse statuit Goodwin §§ 346, 359. Sunt tamen alii nonnulli, qui sententias eidem generi adscribendas proponunt: O. VII 39 sq. τότε καὶ φανάριθροτος διώμων Τπερωνίδας μέλλον ἔντειλεν φυλάξασθαι χρέος παιῶν φίλοις, ὡς ἂν θεῆ πρῶτοι κτίσουεν βαψίν ἐναργέα, καὶ σεμνὰν θυσίαν θέμενοι παῖτρί τε θυμὸν λύγασεν κύριον τ' ἐγγειθρόμω. Cfr Gildersleevium ad h. l.: »ἄς ἄν= ὅπως ἄν due to φυλάξασθαι, which involves the „how“ of an action.» μέλλον χρέος, quod obiectum est verbi φυλάξασθαι, prolepsos in modum positum finali sententiæ quasi præmunit viam et aditum. Breyer l. l. p. 34, 35, qui optativo in enuntiatione finali particula ἄν aucto offensus Kayseri conjecturæ τῷ θεῆ subscriptit, huius enuntiationis rationem naturamque non perspexit. Neque enim cum vulgaribus illis congruit sententiis finalibus, quæ solo optativo aut coniunctivo ut vulgo apud scriptores Græcos sic etiam apud Pindarum pronuntiantur, sed interrogandi quærendique vis quædam et notio superest, unde potentialis illa ratio optativo cum particula ἄν expressa facilem habet defensionem et explicationem.

Eadem ratio est N. III 62: ἐν φρασὶ πάξαιδ' ὅπως σφίσι μὴ κοίρωνος δπίσω πάινον σίκαδ' ἀνεψιὸς ζαμενῆς Τλένοντο Μέρμων μόλιον, ubi tamen Breyer l. l. p. 34 coniunctionem ὅπως hoc solo loco finali sensu a Pindaro usurpatam suspicione non carere putans conjecturam Bergkii πάξαι θάπος scribentis comprobat. Primariam vero vocule ὅπως vim hoc loco non plane extinctam reputantibus non est, cur codicum scripturarum ceteroquin præclararam in suspicionem vocemus. ἐν φρασὶ πάξαιτο idem fere est atque φράσαιτο;¹ cfr quæ affert Gildersleeve, Am. Journ. of Phil. IV (on the final Sentence in Greek) p. 431. Alibi quoque Breyerum vis illa interrogandi fugit, velut O. II 32 (ὅπτε)² et P. IX 116 (ἀντων), cfr Anal. Pind. p. 21, 39.

P. IV 5 sq.: ιέρεια χρῆσεν σίκιστηρα Βάττον καρποφόρου Λιθίας, ιερὸν νᾶσον ὡς ἔδη λιπῶν κτίσσειεν εὐάρματον πόλιν ἐν ἀργινίεντι μαστῷ, καὶ τὸ Αηδείας ἔπος ὀγκομίσιον ἐβδόμηδ καὶ σὺν δεκάτῃ γενεῇ Θήρων sq. Gildersleeve in editione sua hunc locum cum P. I 71 confert, et fieri potest, ut haec quoque finalis enuntiatio obiectivarum illarum generi adnumeranda sit. Hoc si ita est, χρῆσεν ὡς eodem fere modo dicitur atque λίσσεσθαι ὅπως apud Homerum (Od. III 19, VIII 344), et παρακελεύεσθαι ὅπως Herod. IX 102: ὥκως ἑων·τῶν γένηται τὸ ἔργον παρακελευσόμενοι ἔργου εἴγοντο προθυμήτερον.³ Sed nihil obstare videtur, quin hoc loco enuntiationem finalem vulgaris generis statuimus,⁴ ut sensus hic sit: Pythia vaticinando pronuntiavit Battum frugiferae Libyæ conditorem, ut (= ἵνα) sq. Verba ὡς sq. non sunt sacerdotis propria, sed adludit ea poeta, ut ostenderet, quem ad eventum et finem oraculum illud Battum esset ducturum. Quod in scholiastæ verba magis convenit ad v. 6 sic explicantis: λείπει τὸ ἔσεσθαι.

III. De optativo Bacchylideo.

Optativi in sententiis liberis votum significantis paucæ apud Bacchylidem exempla sunt:

V 36: εὖ ἔρδων δὲ μὴ κάμοι θεός. VIII 1: Άδξα, ὃ χρυσαλάκιστοι Χάριτες, πεισμύθροις δοίγητ' sq. fragm. 33 Jebb: ἐποπτεύοις, sequente imperativo ἀμφιτίθει. Dubii sunt hi loci: VIII 103: . . . [πᾶς α]νέστι· Τυμοζένου πουὶ σὺν κά[μοις ἀμαρτέ]στε πεντάθλου [F]έζατι. Sic Jebb; pro

¹ Schroeder Homericum illud εὐ φρεσὶ θέσθαι aptissime confert; aliter Christ² hunc locum accepisse videtur.

² Christ² et Brandt l. l. p. 23 codicum ὅπτε improbatο πάτερα, quæ est conjectura Herwerdenii, legunt. Sed hoc sine iusta causa, ut equidem sentio.

³ Cfr Goodwin l. l. §§ 355, 356.

⁴ Cfr Weber, Die Entwicklungsgeschichte der Absichtssätze, Würzburg 1884.

πᾶς αἰνέοι Blass νῦν. ἢ νέοι supplevit. V 200: τοὺς ὁ μεγιστοπάτωρ Ζεὺς ἀκανήτους ἐν εἰρήνῃ φυλάσσοι]. Cfr Jebb.

Optativus cum particula ἢ vel κέν potentialis notionis modestiæque index est V 169: τάν κεν λιπαρὰν ἔθέλων θείμων ἀκοιτων. XVI 41: οὐ γὰρ ἀν θέλοιμ'... ἴδεαι.¹ Incerti loci sunt VIII 81 πιφάνσοι (v. Jebb) et XIII 12 οὐτ' ἀν... ἀριθόζοι.

Optativum illum obliquum, quem vocant, habes XV 29: ἐπεὶ πύθετ'... ὅτι... πέμποι. Cfr II 5: ὅτι... ἄρατο, ubi indicativus aoristi ex historico tempore (λίξεν... φέρουσαντες, si vera est lectio) pendens.

In sententia finali optativus post tempus historicum obvius est IX 11: ἐκίνησεν... ἦν... εἴη. Hoc loco ἵνα finale habes, quod apud Pindarum deest; nam ille hanc voculam semper adverbii loco (= ubi) habet, ut Bacchylides X 79.

Sententia hypothetica generali vi prædicta optativum pro coniunctivo vel indicativo præbet V 187 sq.: χρὴ δ' ἀλιθείας χάριν αἰνεῖν.... εἰ τις εὐ πράσσοι βροτῶν. Eandem construendi rationem a Pindaro adhibitam vide supra p. 11. Neque tamen est, cur in versu 164 eiusdem carminis: χρὴ κεῖνο λέγειν ὅτι καὶ μέλλει τελεῖν, indicativi formam μέλλει in optativi μέλλοι. Blassio ita dubitanter suadente mutemus, etsi huiuscmodi relativia sententia hypothetica fere par optativum talem facile admittit; cfr supra p. 12.

Iterativus ille optativus deprehenditur 1) in sententia temporali: I 31: ἔπλε[το]... λέντος θυμὸν [ἔχων], ὅποτε χρεῖ[θε]ται συμβολοῖ μάχας (locus quidem incertus, sed optativus non dubius), XII 117: πτ[άσσον] δέξειν μάχαν, εὗτ' ἐν πεδίῳ κλονέων ματίνοιτ' Ἀχιλλεύς; 2) in sententia relativa: V 109: σφάζεις δὲ μῆλα, βροτῶν θ' ὅστις εἰσάντων μόλοι.

IV. De coniunctivo Bacchylideo.

Coniunctivus hortativus aut prohibitus in carminibus Bacchylidis, quæ quidem extant, non occurrit. Ex quo fit, ut nisi in sententiis finalibus, relativis, temporalibus, conditionalibus hunc modum non deprehendamus. Atque in finali enuntiatione adest fragm. 34: ἥλθε..., ὅφρα τάχιστα λικητόγη. Eandem particulam ὅφρα futuro adiuncto habebis XVII 42: ἡ θεὸς αὐτὸν ὄμρι, ὅφρα μήσεται; quod construendi genus iam apud Homerum invenitur; itemque apud Pindarum P. XI 9: ὅφρα.... κελαύσετε, si vera est hæc Heynii conjectura neque coniunctivum brevi vocali copulativa fictum mavis; quod ipsum cur Bacchylidi tribuas, nihil est.

Tum coniunctivus in sententiis relativis generalem vim indicans aut cum particula ἢ aut sine illa occurrit. Particulam hanc præsentis coniunctivo additam videbis I 70: δόσσον ἀν ζόγη... χρόνον; V 134: θάνατόν τε φέρει τοῖσιν ἀν δαιμονιοῖς θέλη; cfr etiam V 193. Aoristi coniunctivo particulam ἢ adiunctam invenies XVIII 1 sq.: Πάρεστι μωρία κέλευθος ἀμφιροσίων μελέων, δης ἀν παρὰ Περιτῶν λάχησι δῶρα Μονσῶν, ιηθλέφρυντι τε καὶ φερεστέφανοι γάριτες βάλωσιν ἄμφι τιμὴν δημοσιῶν. Si particula ἢ deest, aoristi semper coniunctivus obvius est: VII 8: φέρει δὲ σὺ πρεσβύτατον νείμης γέρους νίκης ἐπ' ἀνθρώποισιν εὐδόξης κέλευται καὶ πολυζήλωτος. VIII 21 sq.: κείνων ἀπ' εὐδίξιν ἀγράνων ἐν Νεμέᾳ κλεινοὶ βροτῶν. οἱ τριέτει στεφάνων ἔανθρων ἐρέψωνται κήρων. XVI 117: ἀπιστον ὅτι δαιμονιες θέωσιν οὐδὲν φρενούρας βροτοῖς. Dubius locus est IX 5: κλεινοὶ δ' οἵ γένωνται γάρμι ἔχουσιν παντὶ γάρω γεννόν (Jebb).

In hoc autem genere enuntiationum relativarum indicativus (præsentis) persæpe adhibetur a poeta, de qua re vide infra!

Enuntiationes temporales generali vel iterativa notione prædictæ coniunctivum ostendunt; particula ἢ addita est: XII 63: καὶ δται θανάτου κνάνεν νέφος καλύψῃ, λιπέται ἀθάνατον κλέος sq. XVI 26: πεπρωμέναν αἰσαν ἐπλήσσομεν, ὅταν ἔλθῃ; de re futura agitur. Atque hi quidem loci aoristi coniunctivum præ se ferunt; præsentis coniunctivus particula ἢ addita occurrit fortasse fragm. 16 (= Bl. 20): (ὅταν) θάλπησο.. . διαιθύσσῃ; cfr annotationem Jebbii. Si particula

¹ Subiuncta est enuntiatio temporalis optativo constructa: ἐπεὶ τινῆθεν σὺ δαμάσεις λέσοντα, quæ enuntiatio ad hypotheticam proxime accedit.

ἄν εiecta est, aoristi coniunctivum vides I 74: ἀνδρί. καὶ εὗτε θάνη. λείπει πολυζήλωτον εὐκλείας ἄγαλμα. (cfr etiam XV 8: [μέχρι] ... ἵζῃ (Jebb).

Enuntiationis hypotheticae generalis coniunctivum exhibentis unicum exemplum et quidem incertum est VIII 85: σὺν δ' ἀλαθέᾳ βροτῶν καλλιστον, εἴπ[ερ καὶ θάνη τις], λείπεται Μουσᾶν [ἀγαλλετᾶν ἄθυ]ρμα (Jebb); cfr I 74! Adde, quod enuntiatio hypothetica interrogationem adaequat XVI 64: εἴσαι δ' αἱ κ' ἔμμις κλίνη Κρίνοις εὐχῆς.¹

De sententiis hypotheticis generalibus indicativum ostentantibus vide infra.

v. De indicativo Bacchylideo.

Ut Pindarus (vide supra p. 10), sic etiam Bacchylides de re universa in enuntiationibus relativis et condicionalibus haud raro indicativo et saepissime quidem praesentis temporis utitur: III 57: ἀπιστον οὐδέν, ὅτι θεῶν μέρημνα τεύγει; III 67: εὖ λέγειν πάρεστιν, οἵτις μή φθόνῳ παιίνεται; V 164: χρὴ κεῖνο λέγειν, ὃ τι καὶ μέλλει τελεῖν; X 124: δικιάς οἵτις ἔχει φρένας, εὑρήσει; fragm. 7 (= Bl. 11), v. 3: ὃς δὲ μηρία μὲν ἀμφιπολεῖ φρενί, τὸ δὲ παρ' ἄμμῳ τε καὶ νύκτα μελλόντων χύρων ἐὸν ὑπέτειν κέαρ, ἄκαρπον ἔχει πόνον. In eiusmodi relativa sententia aoristum illum gnomicum habes V 50: ὥλθις φῦ τινι θεὸς μοῖράν τε καλῶν ἔπορον σύν τ' ἐπιζήλῳ τύχῃ ἀμνεὸν βιοτὰν διάγειν; cfr. v. 55 ἔφη, et de Pindaro supra p. 10. Eundem aoristum in sententia primaria vide I 68: ὅντινα κονφύταται θυμὸν δονένουσι μέρημνα, ... λάχε ... τιμάν. Præterea indicativus praesentis in sententia hypothetica generali occurrit XII 199: εἰ μή τινι θερσιεπής φθόνος βιᾶται, οὐνέτω σοφὸν ὄνδρα σὺν δίκῃ. fragm. 7 (= Bl. 11) Εἰς ὥρος, μία βροτοῖσιν ἔστω εὐτυχίας ὁδός, θυμὸν εἴ τις ἔχων ἀπενθῆ διατελεῖν δύναται βίον. Presens et aoristus ille gnomicus inter se copulantur I 55: εἰ δύγιεις θυντὸς ἐών ἔλαγεν. ζώει τ' ἀπ' οἰκείων ἔχει, πρώτοις ἔριζει.

In sententia relativa futurum finali notione prædictum exstat IX 35: ματεύει δ' ἄλλοις ἄλλοιν κέλευθον, ἢν τινα στείχων ὀριγνώτοισι δίξις τεύξεται. Ita iam apud Homerum: Il. 24, 154; Od. 14, 33; cfr Monro l. l. p. 297.

Indicativus aoristi particula ἄν addita irrealem sensum exprimit V 97: καὶ γάρ ἄν πλάξιππος οἰνεῖς πάνσεν ... χόλον. Atque enuntiatio conditionalis eiusdem significationis compos indicativum aoristi præbet, sententia primaria infinitivo instruitur, particula ἄν, ut videtur, addita X 24: φάσω δὲ..., δίκαιος κέλευθον εἰ μή τις ἀπέτραπεν ὄρθιᾶς, ... ἀν.. ικέσθαι; ἄν ab editoribus suppletur.

Imperfectum particula κέ addita iterativam notionem indicare videtur IV 13: Δεινομένεός κ' ἐγεραίρομεν οὔνον; vide quæ de hoc loco Jebb exposuit. Hæc construendi ratio et apud Homerum et Pindarum desiderari videtur.

¹ Præterea αἱ particulam verbo detracto habes V 5: τῶν γε νῦν αἱ τις ἐπιγνοίων.

**REDOGÖRELSE
FÖR
HÖGRE ALLMÄNNA LÄROVERKET
I ÖSTERSUND
LÄSÅRET 1913—1914
JÄMTE
INBJUDNING TILL ÅRSEXAMEN OCH AVSLUTNING
DEN 8 JUNI 1914**

*ÖSTERSUND 1914
A.-B. JÄMLANDS-POSTENS TRYCKERI*

Redogörelse för ÖSTERSUNDS HÖGRE ALLMÄNNA LÄROVERK läsåret 1913—14.

A. UNDERRVISNINGEN.

1. *Höstterminen* började den 22 Augusti med prövningar och slutade den 22 December. *Vårterminen*, som tog sin början den 13 Januari, kommer att avslutas den 8 Juni.

Den egentliga undervisningen tog sin början höstterminen den 27 Augusti kl. 12 och upphörde den 18 December kl. 3,30 e. m.; den började vårterminen den 14 Januari kl. 12 för att fortgå till och med den 4 Juni.

Lov för hela läroverket har under höstterminen givits den 1 Oktober, den 1 November och den 1 December; under vårterminen den 5 Februari, den 16 Mars och den 1 Maj.

2. Gemensam morgonbönen med sång och bibelläsning jämte förklaring har förrättats varje läsdag kl. $7\frac{3}{4}$ —8 f. m. Den offentliga högmässogudstjänsten i stadens kyrka har beväistats av så stor del av skolungdomen, som utrymmet på de för densamma anvisade platserna medgivit, varför lärljungarna haft obligatorisk kyrkogång ungefär var tredje söndag.

Undervisning i läsämnen har varit förlagd till 8—10,35 f. m. och 12—2,35 e. m. alla dagar.

Dessutom har undervisning i läsämnen ägt rum för 4 kl. fredag 5—6,30 e. m. (laborationer), för 5 b måndag 5—6,30 e. m., för 5 a fredag 5—6,30 e. m. (laborationer), för kl. 6 tisdag och torsdag 2,45—3,30 e. m. (frivillig franska) och onsdag 5—6,30 e. m. (laborationer), för II ring tisdag 2,45—3,30 e. m., måndag 5—6,30 e. m. (laborationer), samt onsdag 2,45—3,30 e. m., för III ring fredag 5—6,30 e. m. (laborationer), tisdag, onsdag, torsdag och måndag 2,45—3,30 e. m., för IV ring måndag, tisdag och fredag 2,45—3,30 e. m.

Övningar i sång och instrumentalspel hava ägt rum måndag, tisdag, torsdag och fredag 4 $\frac{1}{2}$ —7 e. m. och onsdag 4—6 e. m. samt lördag 4—7 e. m.

Övningar i välskrivning och de obligatoriska teckningsövningarna hava varit förlagda till samma tider som undervisningen i läsämnen.

Gymnastikövningarna hava försiggått måndag, onsdag, fredag och lördag 9,50—10,35, f. m. och 11,20—11,50 f. m. varje läsdag; tisdag, torsdag, fredag och lördag 12—12,45 e. m. och måndag, onsdag, torsdag och lördag 2,45—3,30 e. m.; *vapenövningarna* måndag och onsdag 12—12,45, och tisdag och fredag 2,45—3,30 e. m.

3. Uppgift för höstterminen 1913 å antalet lärotimmar i veckan för läsämnen.

Avdelningar och linjer	Närvarande lärjungar under höstterminen	Skilda	Timmar			Anmärkningar	
			Gemensamma för				
			lärjungar från avdelningar å samma linje	lärjungar från avdelningar å olika linjer	Summa		
1 a	23	24	—	—	24	1) Därav en halv timme friv. laborationer i fysik: 4 a och 4 b (med 51 deltagande) uppdelade i 2 laborationsavd. vardera; varje avd. har laborerat 2 timma, var fjärde vecka; ökar lärvarnas timplat med 1 utan att öka lärjungarnas.	
1 b	22	24	—	—	24	2) Därav 1 t. friv. laborationer i kemi: 5 a och 5 b (med 45 deltagande) uppdelade i 2 laborationsavd. vardera; ökar lärvarnas timplat med 2 utan att öka lärjungarnas.	
2 a	30	26	—	—	26	3) Med 5 a gemensamt i friv. franska (16 deltagande).	
2 b	33	26	—	—	56	4) Därav 2 t. friv. franska (5 deltagande) och 1 t. friv. laborat. i fysik: klassen delad i två laborationsavd. (22 deltagande) vilka laborerat växelvis varannan vecka 1 t.	
3 a	23	27	—	—	27	5) Gemensamt med I R i krist. 2 t., mod. 3 t., tyska 2 t., hist. 3 t., geogr. 2 t. och biol. 1 t.	
3 b	22	27	—	—	27	6) Därav 1 t. friv. laborationer i fysik (10 deltagande). Den ena ord. timmen i kemi använd till laborationer.	
4 a	27	28 ^{1/2} ¹	—	—	28 ^{1/2}	7) Gemensamt med II R i krist. 2 t., mod. 2 t., tyska 2 t., franska 4 t., hist. 3 t., geogr. 1 t.	
4 b	29	28 ^{1/2} ¹	—	—	28 ^{1/2}	8) Därav 1 t. friv. laborationer i fysik (15 deltagande); 2 laborationsavd. Ökar lärvarnas timplat med 1. Den ena ord. timmen i kemi använd till lab., lit. därvid fördelade i 2 avd., som laborerat växelvis varannan vecka. Ökar lärvarnas timplat med 1.	
5 a	23	29 ²⁾	2	—	31	9) Därav 1 t. friv. lab. i fysik (9 deltagande).	
5 b	23	29 ²⁾	(2) ³⁾	—	29	10) Med III R gemensamt i krist. 2 t. och biologi 2 t.	
6	22	31 ⁴⁾	4	—	31	11) Med III L. B. gemensamt i latin 6 t., mod. 3 t., tyska 2 t., eng. 1 t., franska 4 t.; hist. 3 t., filosofi 1 t. och fysik 2 t.	
I R.....	19	15	—	13	28	12) Med IV R gemensamt i krist. 2 t., mod. 3 t., tyska 2 t., franska 4 t., hist. 3 t., filosofi 1 t. och biologi 1 t.	
I L.....	13	15	—	(13) ⁵⁾	15	13) Med IV L. B. gemensamt i latin 6 t., eng. 2 t. och fysik 2 t.; med III L. A. i Grekiska 4 t.	
II R.....	12	16 ⁶⁾	—	14	30		
II L.....	7	15	—	(14) ⁷⁾	15		
III R.....	18	28 ⁸⁾	—	—	32		
III L. B....	9	6 ⁹⁾	22	(4) ¹⁰⁾	28		
III L. A....	8	3	4(22) ¹¹⁾	(4) ¹⁰⁾	7		
IV R.....	13	15	—	16	31		
IV L. B....	8	5	10	(16) ¹²⁾	15		
IV L. A....	1	3	(14) ¹³⁾	(16) ¹²⁾	3		
summa	385	421	38	47	506		

4. Begagnade läroböcker och genomgångna lärokurser i läsämnen.

a) **Läroböcker m. m.**

Kristendom: Bibeln (I—IV), svenska psalmboken (1—6).

NORLÉN och LUNDGREN, biblisk historia (1—3, 6).

CORNÉLIUS, kyrkohistoria (I—IV).

LUTHERS lilla katekes med kort utveckling (1—5).

NORBECK, teologi (II—IV).

LUNDIN, livsbilder ur kyrkans historia (6).

Moderståndet: SUNDÉN, språklära i sammandrag (3—5).

LINDVALL, svensk läsebok för realskolan (1—3, 6).

LINDVALL, övningar i satsanalys (2—5).

RUNEBERG, Fänrik Ståls sägner (3—4), Ålgskyttarne (4), Julkvällen (4).

TEGNÉR, Fritiofs saga (5).

SNOILSKY, svenska bilder (5).

SCHÜCK-LUNDAHL, svensk läsebok för folkskolans högre klasser I (4—5).

STEFFEN, svensk litteraturhistoria (I—IV).

HAMMERICH, danska och norska läseboken (II).

STEFFEN, isl. och fornsv. litteratur i urval (I).

STEFFEN, översikt av sv. litt. (II—IV).

Arbeten av BELLMAN, KELLGREN, LENNGREN, ATTERBOM,

STAGNELIUS, GEIJER, TEGNÉR, RUNEBERG, PALMER, ALMQVIST, RYDBERG, IBSEN, m. fl., övers. av Shakspeare, Byron m. fl.

Tyska: HjORTH, Språklära (1—6, 1—IV).

HJORTH-LINDHAGEN, Praktisk lärobok i tyska språket (1—3).

RAAB, Reproduktionsövningar (4, 5).

HJORTH-LINDHAGEN, övningsbok i gram. (2, 4).

RODHE, tyska översättningsövningar (I, II, III och IV).

SUDERMANN, Frau Sorge (III).

ÖHQVIST, Deutsche Prosa und Dichtung (4, 5, 6, I).

FRENSSEN, Peter Moors Fahrt (II).

C. O. KOCH, Tyska anekdoter och småberättelser (3),

E. GRIP, Gustaf Adolfs Page (IV).

Engelska: AFZELIUS, engelsk språklära (III—IV).

ELFSTRAND, Engelsk elementarbok (4).

JESPERSEN och RODHE, Engelsk läsebok för realskolan (5, 6, I).

ELFSTRAND, Engelsk språklära (4—6, I).

GARDINER, Historical Biographies (IV L.).

STEVENSSON, Pavilion on the Links (IV L.).

CONAN DOYLE, Sherlock Holmes (III).

GRAHAM, The Victorian Era (IV R.).

Modern English Texts. VI, utg. av E. RODHE (IV R.).

LONGFELLOW, Evangeline (III L.).
 WASHINGTON IRVING, Tales and Sketches (III R.).
 TRACY, Rainbow Island (III L.).
 BEHM, Engelsk läsebok (II, I).
 ROHDE, översättningsövningar (II, III R).
The Times' Weekly Editon (IV).
 RINGENSON och GROVE, Short Chapters on English Life (IV).
 CALWAGEN, Engelska översättningsövningar (I).

Franska: BÖDTKER & HÖST, lärobok i franska (5—6, II—III).
 BÖDTKER & HÖST, franska läsestycken (III—IV).
 EDSTRÖM, kortfattad fransk språklära (II—IV).
 WISTÉN, Fransk läsebok (IV).
 HALEVY, L'Abbé Constantin (III—IV).
Les Annales politiques et littéraires N:o 1603 (IV).

Latin: TÖRNEBLADH-LINDROTH, (mindre) grammatik (I—IV).
 PONTÉN, latinska författare (I—IV).

Grekiska: PETTERSSON, Grekisk läsebok (III).
 SILLÉN-LÖFSTEDT, grammatik (III—IV).
 XENOPHON, Anabasis, utg. av Dalsjö (III—IV).
 HOMERUS (V—VIII) utg. av Knös (IV).

Historia: ODHNER-WESTMAN, Fäderneslandets historia för realskolan (1—6).
 EKMARK, Historisk läsebok (2, 3, 4, 5).
 RYDFORS, Historisk läsebok (1).
 ODHNER-HILDEBRAND, Sveriges, Norges och Damarks historia för skolans högre klasser (II—IV).
 PALLIN, Allm. historien för läroverkets mellanklasser (3, 4, 5, 6).
 BOËTHIUS, Historisk läsning (4, 5, I).
 PALLIN, Nya tidens historia (II—IV).
 HÖJER, Svenskt samhällsskick (IV),
 ODHNER-HILDEBRAND, Forntidens och medeltidens svenska historia för gymnasiet (I).
 BOËTHIUS, Kulturhist. översikt av forntidens och medeltidens allmänna historia (I).
 HÖJER, Sveriges nyaste historia jämte grundlinjer till Sveriges statskunskap (6).
 ESTLANDER, Historisk läsebok (2, 3, 4, 5, 6).
 G. LÖV, Allm. historia, medeltiden (I).

Geografi: CARLSSON och CARLSSON-FAGERLUND, skolgeografi (1—6, I och II).
 FEHR, geografiska skildringar (3, 4, 5).
 ANNA SANDSTRÖM, Natur och arbetsliv i svenska bygder I. (1—I).

Matematik: BERGS räknelära (1—5).
 JOSEPHSON, lärobok i geometri (I—II).

LINDMAN, lärobok i geometri (4—6, I).
 THAM lärobok i planimetri (I—IV).
 EURENIUS, Plan trigonometri (II—IV).
 HEDSTRÖM-RENDAHOLM, Trigonometri.
 JOSEPHSON, rymdgeometri (III).
 COLLIN, analystisk geometri (III—IV).
 COLLIN, exempelsaml. till algebra (4—6, I—IV).

Naturvetenskap: FORSELL, inledning till botaniken (3—6).
 FORSELL-SKÄRMAN, lärobok i botanik (I, III och IV).
 ALMQVIST, zoologi (6, II—IV).
 KROK & ALMQVIST, svensk flora (3—6).
 MOLL, lärobok i fysik (I—IV); på latinlinjen den förkortade upplagan
 HELLSTEN, Experimentell fysik och astronomi (4—6, I).
 ABENIUS, lärobok i organisk kemi (I—IV).
 ABENIUS, kort lärobok i kemi (5, 6).
 BOAS, lärobok i zoologi (2—5).
 JOHANSSON & MAGNUSSON, Femte klassens kurs i geologi (5).
 L. G. ANDERSSON, läran om djuren (1).
Filosofisk propedevtik: SJÖBERG & KLINGBERG, logik (III—IV).
 " " antropologi (IV).

b) LÄROKURSER.

REALSKOLAN.

Första klassen.

Kristendom 3 t. Första trosartikeln och tio Guds bud på grundval av valda berättelser, företrädesvis ur gamla testamentet. Valda psalmverser och psalmer utantill. (Sundström).

Modersmålet 5 t. Innanläsning. Övningar att återgiva det lästa. Berättande av sagor. Satslära: den enkla satsen. Formlära: de viktigaste ordklasserna. Rättskrivningsövningar på lärorummet. (Friberg i 1 a och Rignell i 1 b.).

Tyska 6 t. Hjorth och Lindhagen: Praktisk lärobok: 24 stycken. Grammatik: Substantivens och adjektivens vanliga böjningssätt, räkneord, de viktigaste pronomina, indikativ av de tempora verben samt av de svaga verben i aktiv. Talövningar och andra tillämpningsövningar. (Friberg i 1 a och Rignell i 1 b.).

Matematik 4 t. De fyra räknesätten i hela tal. Inledning till decimalbråk. Meter-systemets längdenheter, rymd-, vikt- och tidsenheter. (Dahlberg i 1 a, Wennberg i 1 b).

Naturlära 2 t. Om människan. Undersökning av levande växter med tydliga blomdelar. (Fahlander).

Historia 2 t. Odhner-Westmans lärobok intill 1319. Läsning av Nordens guda- och hjältesagor. (Allander i 1 a och Danell i 1 b).

Geografi 2 t. Översikt av världsdelarne och världshaven. Upplysningar om jordens form och rörelser. Sveriges, Norges och Finlands fysiska och politiska geografi. (Ljungstedt i 1 a och Danell i 1 b).

Andra klassen.

Kristendom 3 t. Bibliska berättelser, huvudsakl. N. T., jämte lärdomar ur den kristna tros- och sedeläran med anslutning till andra trosartikeln och Herrens bön. Bibelläsning; psalmer (Sundström).

Modersmålet 3 t. Innanläsning. Enkla reproduktionsövningar, i allmänhet muntliga, någon gång skriftliga. Framsägning av valda poetiska stycken. Återgivande av sagor och berättelser. Grammatiska övningar och satsanalys. Rättskrivningsövningar (Danell i 2 a och Dahlberg i 2 b.).

Tyska 6 t. Hjorth och Lindhagen, st. 23—48, delvis utantill. Substantivens och adjektivens deklinationer och adjektivens komparation, räkneord, pronomina, det viktigaste av verbalböjningen. Talövningar och andra tillämpningsövningar. (Danell i 2 a och Dahlberg i 2 b.).

Historia 3 t. Fäderneslandets historia från och med 1319 till storhetstiden. Berättelser ur Greklands och Roms saga och historia. (Danell i 2 a och Eklund i 2 b.).

Geografi 2 t. Europas fysiska och politiska geografi fortsatt till Frankrike. (Danell i 2 a och Eklund i 2 b.).

Matematik 5 t. De fyra räknesätten i bråk med tillämpning på sorter. Huvudräkning (Wennberg i 2 a och Dahlberg i 2 b.).

Naturlära 2 t. Kortfattad översikt av däggdjuren. Fåglar påbörjade. Det allmänaste av läran om de högre växternas yttre organ, inhämtat förfämligast genom undersökning av levande växter; växters insamling och preparering. Exkursioner. (Romanus i 2 a och Fahlander i 2 b.).

Tredje klassen.

Kristendom 3 t. Bibliska berättelser ur evangelierna repeterade samt apostlagärnringarna jämte lärdomar ur den kristna tros- och sedeläran i anslutning till tredje trosartikeln samt instiftelseorden till dopet och nattvarden, psalmer. (Sundström).

Modersmålet 6 t. Innanläsning med förklaring och redogörelse för det lästa. Fänrik Ståls sägner. Formläran och det viktigaste av sats- och interpunktionsläran, satsanalys och satsbildningsövningar. Rättstavningsläran, rättskrivning efter diktamen varje vecka, interpunktionsövningar. Framsägning av valda poetiska stycken. Mindre uppsatser på lärorummet under lärarens ledning. (Allander i 3 a och Friberg i 3 b.).

Tyska 6 t. Hjorth och Lindhagen, Praktisk lärobok avslutad, delvis utantill. Koch, Tyska anekdoter omkring 30 sidor. Formläran utförligare genomgången och repeterad. Behövliga delar av syntaxen muntligt meddelade. Talövningar (Allander i 3 a och Friberg i 3 b.).

Historia 3 t. Skandinaviens historia 1611—1718. Allmänna historien: forntiden. (Ljungstedt i 3 a och Eklund i 3 b).

Geografi 2 t. Europas fysiska och politiska geografi avslutad och repeterad. (Ljungstedt i 3 a och Eklund i 3 b).

Matematik 5 t. Aritmetik: bråk, sorter, regula de tri och procent- och ränteräkning; huvudräkning; geometriska räkningar och åskådningsövningar. (Wennberg).

Naturlära 2 t. Zoologi: fåglar, kräldjur, groddjur och fiskar. Botanik: fröväxternas yttre organ, sexualsystemet, undersökning av levande växter. Exkursioner (Fahlander).

Fjärde klassen.

Kristendom 2 t. Israels historia, meddelad under läsning av valda delar av gamla testamentets skrifter. Belysande underrättelser ur den allm. religionshistorien. Översiktlig framställning av innehållet i det första huvudstycket och de två första trosartiklarne. Psalmer. (Sundström i 4 a och Hägglund i 4 b.)

Modersmålet 4 t. Schück och Lundahls läsebok. Fänrik Stål, Älgskyttarna, Julkvällen, Förklaring och redogörelse av det lästa jämte nödiga upplysningar ur versläran. Framsägning av inlärda stycken i bunden form. Satsanalys, interpunktions- och rättskrivningsprov. Var tredje vecka en reproduktion eller en uppsats över lättare ämnen efter lärarens anvisning med avseende på behandlingen, utförd än i hemmet, än på lärorummet. (Finell i 4 a, Rignell i 4 b.).

Tyska 4 t. Översättning av ungefär 50 sidor i Ohquists Läsebok. Talövningar. Repetition av formläran. Syntax i anslutning till textläsningen. Var tredje vecka en reproduktionsövning eller skriftlig översättning till tyska, utförd än i hemmet än på lärorummet. (Finell i 4 a, Rignell i 4 b.)

Engelska 5 t. Det allmännaste av formläran. Elfstrands elementarbok st. 1—50, Skrivning på lärorummet. Enklare talövningar. (Finell i 4 a, Friberg i 4 b.).

Historia 3 t. Fäderneslandets historia 1718—1809. Allmänna historien: medeltiden och tiden 1500—1648. (Sundström i 4 a, Ljungstedt i 4 b.).

Geografi 2 t. Asiens och Afrikas fysiska och politiska geografi. (Sundström i 4 a, Ljungstedt i 4 b.).

Matematik 5 t. Geometri: Linjer, vinklar, trianglar och parallelogrammer. Cirkeln påbörjad. Aritmetik och Algebra: Procenträkning, bolagsräkning och medelvärdet; ekvationer av första graden jämte lättare problem samt härför behövliga delar av bokstavlärnan; parenteser. (Eriksson i 4 a, Wennberg i 4 b.).

Naturlära 3 t. Botanik: undersökning av levande växter. Några växtfamiljer. Exkursioner. Zoologi: ryggradslösa djur. (Fahlander). Fysik: kropparnes egenskaper i olika aggregationstillstånd. Det allmänna av värmeläran. Frivilliga laborationsövningar. (Eriksson).

Femte klassen.

Kristendom 2 t. Det viktigaste av den kristna tros- och sedeläran enligt bibeln och Luthers katekes: tredje artikeln, tredje, fjärde och femte huvudstycket. Jesu liv och verksamhet huvudsakligen enligt Lucas evangelium. En överblick av nya testamentets skrifter. Valda psalmer med anslutning till kyrkoåret. (Hägggrund).

Modersmålet 3 t. Formläran och den allmänna satsläran repeterade. Rättstavnings- och interpunktionsprov samt satsanalys. Läsning av Tegnér, Fritiofs saga, Snoilsky, Svenska bilder samt Schück-Lundahl Svensk läsebok I, II. Upplysningsur versläran. Dispositionsvningar. Framsägning av inlärda stycken i bunden form. Var tredje vecka en uppsats. (Nyström i 5 a, Finell i 5 b).

Tyska 4 t. Öhquists läsebok omkring 60 sidor. Delar av syntaxen genomgångna. Formläran repeterad. Var tredje vecka en översättning eller en reproduktionsövning. (Nyström i 5 a, Finell i 5 b).

Engelska 5 t. Jespersen-Rodhe, 89 sid. Formläran och behövliga delar av syntaxen i anslutning till texten. Muntliga och skriftliga övningar. Talövningar. (Nyström i 5 a, Borgman i 5 b).

Franska frivilligt 2 t. Bödtker och Höst, Lärobok i Franska, sid. 1—32. (Borgman).

Historia 3 t. Fäderneslandets historia från 1809 till närvarande tid. Repetition av forntidens och medeltidens historia. Allmänna historien: nyare tiden från 1648. (Ljungstedt i 5 a, Eklund i 5 b).

Geografi 2 t. De främmande världsdelenas fysiska och politiska geografi avslutad och repeterad. (Ljungstedt i 5 a, Eklund i 5 b).

Matematik 4 t. Geometri: cirklar och månghörningar, planimetriska räkneuppgifter i samband med ytsatserna. Aritmetik och algebra: bråk, ekvationer av första graden med en obekant jämt problem. (Eriksson i 5 a, Wennberg i 5 b).

Naturlära 5 t. Zoologi: repetition. Botanik: levande växter examinerade på lärorummet. Exkursioner. Viktigare växtfamiljer. De viktigaste kulturväxterna. Typer för kryptogamerna. (Fahlander). Kemi, geologi: de viktigaste företeelserna. Frivilliga laborationsövningar. Geologisk exkursion. (Eriksson i 5 a, Fahlander i 5 b). Fysik: magnetism och elektricitet. (Eriksson).

Sjätte klassen.

Kristendom 2 t. Bilder ur kyrkans historia, det viktigaste rörande kyrkans utbredning, författning, kult och lära. Valda psalmer med anslutning till kyrkans högtider. (Hägggrund).

Modersmålet 3 t. Läsning i Lindwalls läsebok för realskolans 6:te kl. och valda skrifter af Geijer, Tegnér, Rydberg, Selma Lagerlöf. Referat. Deklamation. Föredrag. Dispositionsvningar. Övningar i att uppsätta enklare skrivelser av praktisk art. Var tredje vecka en uppsats — en gång en översättning — omväxlande i hemmet och på ärorummet. (Rignell).

Tyska 3 t. Öhquists läsebok. Grammatik. Övning i läsning av tysk stil ur Kolbs Lesebuch. Talövningar och andra tillämpningsövningar. Var tredje vecka en skriftlig reproduktionsövning eller översättning. (Rignell).

Engelska 4 t. Jespersen-Rodhes läsebok avslutad. Översikt av syntaxen. Talövningar och andra tillämpningsövningar. Varannan vecka en skriftlig reproduktionsövning eller översättning. (Borgman).

Franska (frivilligt) 2 t. Bödtker & Höst sid. 32—68. (Finell).

Historia 4 t. Huvuddragen av Sveriges statsförfattning samt av dess centrala och kommunala förvaltning. Fäderneslandets historia: repetition av nyare tiden. Allmän historia: repetition av nyare tiden med särskild vikt lagd på tiden efter 1815. (Danell).

Geografi 4 t. Översikt av den allmänna geografin. De viktigaste kulturländernas och företrädesvis Sveriges geografi. (Danell).

Matematik 5 t. Aritmetik och algebra: ekvationer av första graden med en och flera obekanta jämte talrika problem, mest hämtade från affärslivet. Begreppen irrationellt tal och kvadratrot. Övning i enkel bokföring. Geometri: repetition av föregående klassers kurser. Likformig avbildning. Övningssatser. Planimetriska och stereometriska beräkningsuppgifter. Uppritning av enkla diagram. (Fahlander).

Biologi 2 t. Läran om människokroppen och i sammanhang därmed det viktigaste av hälsoläran; de rusgivande ämnenas och tobakens natur och verkningar; bakteriernas betydelse och verkningar. Huvuddragen av läran om växternas levnadsförhållanden, livsföreteelser och inre byggnad. (Fahlander).

Fysik 2 t. Statik. Meteorologi. Optik och akustik samt en kort kurs i astronomi. Laborationer. Observationer. (Nordström).

Kemi 1 t. Några viktiga kapitel ur org. kemi och ur tillämpad kemi. Torrdestillation och förbränning. (Fahlander).

GYMNASIUM.

1:a ringen.

Latinlinjen.

Kristendom 2 t. Gamla tidens och medeltidens kyrkohistoria Bibelläsning: Apostlageringarna. (Sundström).

Modersmålet 3 t. Läsning i Steffien, Isl. och fornsv. litteratur med anslutning till Steffens litteraturhistoria: forntiden och medeltiden. Läsning av valda skrifter av Rydberg, Heidenstam m. fl. Dispositioner. Var tredje vecka en uppsats, omväxlande i hemmet och lärorummet (Pira).

Tyska 2 t. Grammatik §§ 50—81. Öhquists läsebok till 5 t. 150. Ett tema eller en reproduktionsövning var tredje vecka. (Borgman).

Engelska 2 t. Grammatik. Formläran repeterad. Av syntaxen artiklarna, pronomina, ordföljden. Jesperson-Rodhe 50 sidor. Kursiv läsning ur The Coral Island. Tillämpningsövningar. (Finell).

Latin 6 t. Sid. 86—89, 187—212 i Ponténs läsebok II (prosa). Formlärnan samt av syntaxen kasusläran. (Nyström).

Historia 3 t. Kulturhistorisk översikt av forntidens och medeltidens svenska historia samt kulturhistorisk översikt av forntidens och medeltidens allmänna historia. (Eklund).

Geografi 2 t. Översikt av den allmänna geografin; Rysslands, Tyska rikets, Storbritanniens, Frankrikes och Österrike—Ungerns geografi. (Danell).

Matematik 5 t. Algebra: repetition och utvidgning av det förrut genomgångna. Utdragning av kvadratrötter ur siffertal och polynomer. Ekvationer av första graden med en och flera obekanta jämte problem. Ekvationer av andra graden med en obekant. Geometri: lösning av planimetriska och rent geometriska uppgifter. Lindmans lärobok repeterad. De tre första kapitlen av Josephsons lärobok i plan geometri. Var tredje vecka en uppsats, varav tre på lärorummet. (Eriksson).

Biologi 1 t. Fanerogamernas viktigaste organ, med hänsyn till bl. a. till viktigare växtfamiljer; de viktigaste svenska växtsamhällena; exkursioner. (Romanus).

Fysik 2 t. Mekanikens viktigaste fenomen. Det allmännaste om solsystemet och himlakropparna i övrigt, med observationer. (Eriksson).

Reallinjen.

Kristendom 2 t. Lika med I ring L. (Sundström).

Mondersmålet 2 t. Lika med I ring L. (Pira).

Tyska 2 t. Lika med I ring L. (Borgman).

Engelska 3 t. Grammatik §§ 152—215, 236—272, 297—309. Jespersen-Rodhe avslutad (omkr. 100 sid). Översättningsövningar. Ett tema eller en reproduktionsövning var tredje vecka. (Allander).

Historia 3 t. Lika med I ring L. (Eklund).

Geografi 2 t. Lika med I ring L. (Danell).

Matematik 7 t. Lika med i ring L. Desutom utförligare teori för räkning med kvadratrötter. Sambandet mellan rötter och koeff. i en 2 grads ekv. samt lösning av enkla ekvationssystem av 2 graden med flera obekanta. (Nordström).

Biologi 1 t. Lika med I ring L. (Romanus).

Fysik 3 t. Mekanikens viktigaste fenomen. Det allmännaste om solsystemet och himlakropparna i övrigt. (Lisell).

Kemi 2 t. Metalloiderna till kol. (Romanus).

2:a ringen.

Latinlinjen.

Kristendom 2 t. Reformationstidevarvets kyrkohistoria. Norbecks teologi: kap. 1—6. Bibelläsning: valda delar av gamla testamentets böcker, Romarebrevet och Galaterbrevet (Häglund).

Modersmålet 2 t. Läsnings av Steffen. Översikt av Sv. litt. I, med anslutning till Steffens litteraturhistoria från 1526–1763. Dansk och norsk litteratur. Övning i muntlig framställning: referat, deklamation, föredrag. Dispositionssövningar. Var tredje vecka en uppsats omväxlande på lärorummet och i hemmet. (Ljungstedt).

Tyska 2 t. Peter Moors Fahrt nach Südwest. Var tredje vecka en översättning eller en reproduktionsövning, därav fyra på lärorummet. Grammatiken avslutad. Översättningsövningar till tyska. Talövningar. (Münchmeyer).

Engelska 2 t. Syntaxen avslutad. Behms läsebok 56 sidor. Översättningsövningar. (Münchmeyer).

Franska 4 t. Bödtger & Höst del I 80 sidor. (Münchmeyer).

Latin 6 t. Pontén, lat. förf. II (prosa) omkring 30 sidor från början. Pontén, lat. förf. I (poesi) s. 93–99, 118–125, (omkring 400 v). Grammatiken avslutad. Repetition av formläran. Metrik. Ett tema var fjärde vecka, därav tre på lärorummet. (Nyström).

Historia 2 t. Nyare tiders historia från 1500–1715. Nordens historia från 1520 till 1718. (Eklund).

Geografi 1 t. Sveriges, Italiens, Förenta Staternas, Kinas och Japans geografi. (Eklund).

Matematik 4 t. Läran om kvadratrötter avslutad. Ekvationer av andra graden med en och flera obekanta jämte problem. Likformighetsläran. Övningssatser. Valda delar av planimetrin med problem. En uppsats var tredje vecka omväxlande i hemmet och på lärorummet. (Nordström).

Biologi 2 t. Några för biologien viktiga kapitel ur org. kemin. Människans anatomi och fysiologi. Hälsolära. Något om mikroorganismerna. Jämförande framställning av djurens organsystem och embryologi påbörjad. (Romanus).

Fysik 2 t. Värmelära. (Nordström).

Reallinjen.

Kristendom 2 t. Lika med II ring L. (Hägglund).

Modersmålet 2 t. Lika med II ring L. (Ljungstedt).

Tyska 2 t. Lika med II ring L. (Münchmeyer).

Franska 4 t. Lika med II ring L. (Münchmeyer).

Engelska 3 t. Syntaxen avslutad. Behm Engelsk läsebok (omkr. 75 sid.) Muntliga och skriftliga övningar. Var tredje vecka ett tema, därav 4 på lärorummet. (Münchmeyer).

Historia 2 t. Lika med II ring L. (Eklund).

Geografi 1 t. Lika med II ring L. (Eklund).

Matematik 6 t. Ekvationer av andra och högre grad med en och flera obekanta jämte tillämpningar på planimetriken. Användning av rätvinkliga koordinater för studium av enkla funktioner. Likformighetsläran avslutad; sammanfattande kurs i planimetri. Trigonometriska beräkningar rörande plana figurer. Rötter, potenser och logaritmer. En uppsats var tredje vecka, hvarav fyra på lärorummet (Persson).

Biologi 2 t. Människans anatomi och fysiologi. Hälsolära. Något om mikroorganismerna. Jämförande framställning av djurrikets organografi och embryologi påbörjad. (Romanus).

Fysik 2 t. Värmelära med meteorologi. Friv. laborationsövn. (Lisell).

Kemi 2 t. Metalloiderna och de lätta metallerna. Laborationsövningar. (Romanus)

3:e ringen.

Latinlinjen.

Kristendom 2 t. Nyare tidens kyrkohistoria. Norbecks teologi: kap. 7—11. Profetismen, översikt av Jesu liv och verksamhet. Bibelläsning: valda stycken. (Hägglund).

Moderståndet 3 t. Läsning i Steffen: Översikt av Sv. Litter. II med anslutning till Steffens litteraturhistoria från 1763—1820. Dansk och norsk litteratur. Shakspeare, Byron, Cervantes, Oehlenschläger m. fl. Övning i muntlig framställning: referat, föredrag, deklamation. Dispositioner. Var fjärde vecka en uppsats, därav tre på lärorummet. (Ljungstedt).

Tyska 2 t. Sudermann: Frau Sorge (100 sid.) Kursiv läsning. Grammatik. Syntaxen repeterad. Skriftliga övningar. Talövningar. En uppsats eller översättningsövning var fjärde vecka. (Dahlberg).

Engelska 2 t. Rainbow Island avslutad. Evangeline Sherlock Holmes. Kursivläsning. Skriftliga övningar. Talövningar. (Borgman).

Franska 4 t. Formläran fullständigt genomgången. Halévy, L'Abbé Constantin (omkr. 115 sid.) Översättningsövningar. (Dahlberg).

Latin 6 t. Pontén, lat. förf. II (prosa) sid. 3—35, 157—168; I (poesi) sid 99—109 126—131, 162—169 omkring 500 verser. Kursiv läsning. Metrik och prosodik. Syntaxen avslutad och repeterad. Ett tema varannan vecka, därav 6 på lärorummet. (Lindblom).

Grekiska 7 t. Grekisk läsebok av A. Petersson st. 1—30, med skrivning av de svenska styckena. Xenophons Anabasis I boken. Grammatik: Löfstedt-Sillén, formläran, ett och annat av syntaxen i anslutning till texten. (Lindblom).

Historia 3 t. Nyare tidens historia från 1715 till 1848. Nordens historia från 1718 till 1844. (Pira).

Matematik 4 t. Ekvationssystem av högre gradtal. Potenser och logaritmer. Trigonometri. Kurvkonstruktioner. Var tredje vecka en uppsats, varav fem på lärorummet. (Persson)

Fysik 2 t. Elektricitetsläran. (Persson).

Filosofisk propedevtik 1 t. Logik. (Pira).

Biologi 2 t. Jämförande framställning av djurens organografi och embryologi. De kryptogama växterna (Romanus).

Reallinjen.

Kristendom 2 t. Lika med III ring L. (Hägglund).

Modersmålet 2 t. Lika med III ring L. (Ljungstedt).

Tyska 2 t. Lika med III ring L. (Allander).

Franska 4 t. Lika med III ring L. (Münchmeyer).

Engelska 2 t. Sherlock-Holmes (100 sid.). Var fjärde vecka ett tema, därav tre på lärorummet. Muntliga och skriftliga övningar. (Allander).

Historia 3 t. Lika med III ring L. (Pira).

Matematik 6 t. Trigonometri. Stereometri. Aritmetiska och geometriska serier. Några enkla funktioner och konstruktion av deras kurvor. Analytisk geometri om räta linjer och cirkeln. Var tredje vecka en uppsats, varav 4 på lärorummet. (Nordström).

Fysik 4 t. Magnetismen: elektricitetslära; akustik; optiken påbörjad. En gång varje månad fysikalisk uppsats, därav 3 på lärorummet. Friv. laborationsövningar. (Lisell).

Kemi 2 t. De tunga metallerna. Laborationsövningar. (Romanus).

Filosofisk propedevtik 1 t. Lika med III ring L. (Pira).

Biologi 2 t. Lika med III ring L. (Romanus).

4:e ringen.

Latinlinjen.

Kristendom 2 t. Allmän repetition av det förut genomgångna. (Hägglund).

Modersmålet 3 t. Läsning i Steffen: Översikt av Sv. Litt. III, IV, V med anslutning till Steffens litteraturhistoria samt valda stycken av Atterbom, Geijer, Tegnér, Almqvist, Runeberg, Rydberg m. fl. Övning i muntlig framställning: referat, deklamation, Föredrag. Dispositionsoövningar. Var fjärde vecka en utförligare uppsats, därav tre på lärorummet. (Pira).

Tyska 2 t. Gustav Adolfs Page (omkr. 50 sid.). Frau Sorge (avslutad). Kursiv läsning. En uppsats eller ett tema var fjärde vecka. Grammatiken delvis repeterad. (Allander).

Engelska 2 t. Biographical Essays, The Pavilion on the Links, The Times, kursiv läsning Muntliga och skriftliga övningar. (Borgman).

Franska 3 t. Explikation: L' abbé Constantin avslutad, delvis kursivt. Wistén, fransk läsebok (omkr. 100 sid.) Fransk vitterhet V, Les annales politiques et littéraires, kursivt. (Münchmeyer).

Latin 6 t. Pontén (prosa): sid. 29–72 samt 76–88, 169–179, kursivt. Valda sanger av Catullus och Horatius, efter Pontén, jämte repetition. Kursiv läsning av Justinus. Grammatik: syntaxen repeterad. Ett tema varannan vecka, därav 5 på lärorummet. (Lindblom).

Grekiska 7 t. Xenpoh. Anabasis (Dahlsjö) III och IV boken; V boken kursivt. Homers Odyssé, VI boken. Grammatik: Formläran repeterad; det viktigaste av syntaxen. (Lindblom).

Historia 3 t. Nyare tidens allmänna historia från 1815, Nordens historia från 1844. Allmän repetition. Det viktigaste av Sveriges m. fl. länders statskunskap. (Pira).

Matematik 5 t. Serier och ränträkning. Stereometri. Maxima och minima. Problemlösning och repetition. Var tredje vecka en matematisk uppsats, därav fyra på lärorummet. (Lisell).

Fysik 2 t. Akustik och optik. Allmän repetition. (Persson).

Filosofisk propedevtik 1 t. Psykologi och logik. (Pira).

Biologi B-linjen 1 t. Växtfysiologien avslutad. De kryptogama växterna. Repetition. (Romanus).

Reallinjen.

Kristendom 2 t. Lika med IV ring L. (Hägglund).

Moderståndet 2 t. Lika med IV ring L. (Ljungstedt).

Tyska. Lika med IV ring L. (Allander).

Engelska 4 t. Irving, Tales and Sketches avslutad, Rodhe, Modern Texts VI, The Victorian Era, the Times, Grammatik, tillämpningsövningar. Var fjärde vecka ett tema, därav tre på lärorummet. Muntliga övningar. (Borgman).

Franska 3 t. Lika med IV ring L. (Münchmeyer).

Historia 2 t. Lika med IV ring L. (Pira).

Matematik 6 t. Anal. geometri: om linje, cirkel ellips, hyperbel och parabel. Sammansatt ränta. Funktionsteori och kurvkonstruktioner. Repetition och problemlösning. Ett tema var tredje vecka, därav fyra på lärorummet. (Persson).

Biologi 1 t. Lika med IV ring L. (Romanus).

Fysik 3 t. Optiken avslutad. Dynamik. Sammanfattande repetition. En uppsats var fjärde vecka, därav två på lärorummet. (Lisell).

Kemi 2 t. Repetition av hela kursen i kemi. Mineralogi och bergartslära. (Romanus).

Filosofisk propedevtik 1 t. Lika med IV ring L. (Pira).

5.

Nya läroböcker.

HEDSTRÖM, J. S. och RENDAHL C., Trigonometri för läroverken i stället för Eurenius: Plan Trigonometri.

HELLSTEN, C. G., Experimentell fysik och astronomi del. I—III i stället för Vahlgren: Lärobok i astronomi.

ALMQVIST och LAGERSTEDT, Lärobok i naturkunnighet I: 2. Läran om djuren, bearbetad av L. G. Andersson i stället för J. E. V. Boas: Lärobok i djurrikets neutralhistoria.

ODHNER, C. T., Lärobok i fäderneslandets historia omarbetad upplaga av E. Hildebrand Forntiden och medeltiden, införd i I ring i stället för Montelius och Hildebrand: Kulturhistorisk översikt av forntidens och medeltidens svenska historia.

6. **Välskrivning.**

Undervisningstid i klassen 1 a 2 timmar och i 1 b 2 två timmar, i 2 a 2 timmar och i 2 b 2 timmar, 3 a 1 timme och i 3 b 1 timme i veckan.

7. **Teckning.**

Uppgift å övningstider och antalet övningstimmar för särskilda avdelningar.

Linje, klass och avdelningar	Dag och timme						Summa timmar
	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lördag	
Realskolan.							
1 a.....	—	—	8,55-9,40	—	—	—	1
1 b.....	—	12,55-1,40	—	—	—	—	1
2 a.....	—	—	—	1,50-2,35	—	—	1
2 b.....	8-8,45	—	—	—	—	—	1
3 a.....	—	—	12,55-1,40	8,55-9,40	—	—	2
3 b.....	—	8-8,45	—	—	12,55-1,40	—	2
4 a.....	—	12-12,45	—	—	—	12-12,45	2
4 b.....	—	—	—	8-8,45	8,45-9,40	—	2
5 a.....	—	—	—	—	—	12,55-2,35	2
5 b.....	—	—	—	—	—	8-9,40	2
6.....	—	—	1,50-2,35	12,55-1,40	—	—	2
Gymnasium.							
I ring real 	9,40-10,35	—	—	—	—	—	2
I " latin 	—	—	—	—	—	—	—
II " latin 	—	—	2,40-3,30	—	2,40-3,30	—	2
II " real 	—	—	—	—	—	—	—
III " latin	—	8,55-10,35	—	—	—	—	2
III " real	1,50-3,30	—	—	—	—	—	2
IV "	—	—	—	—	1,50-3,30	—	2

Genomgångna kurser och använda undervisningsmedel inom de olika avdelningarna.

Frihandsteckning.

- Klassen 1. Övning av räta och buktiga linjers tecknande på fritt papper dels efter enkla föremål, dels efter förteckning å krittavlan, hemuppgifter såsom tillämpningar. Minnesteckning.
- ” 2. Teckning efter växtblad och enkla föremål. Färgläggning af lättare växtblad. Minnesteckning.
 - ” 3. Konturteckning av enkla föremål och växtblad, färgläggning av växtblad. Teckning efter uppstoppade fåglar, fjärilar. Minnesteckning.
 - ” 4. Konturteckning efter naturföremål, pressade och levande växter i enkel färgläggning. Teckning av fåglar. Minnesteckning. Komposition av enkla mönster.
 - ” 5. Fortsättning av föregående jämte perspektivisk teckning och skuggning av klots och föremål. Teckning efter uppstoppade fåglar. Minnesteckningar.
 - ” 6. och I ring. Klots och andra föremål i fritt perspektiv, skuggning. Något akvarellmålning. Pennteckning i tusch (jämte lavering klass 6).
 - ” II ring. Teckning i perspektiv och skuggning av vaser och andra föremål samt gipsornament i olika stilarter. Minnesteckningar. Akvarellmålning.
 - ” III och IV. Teckning och skuggning med krita efter föremål, svårare gipser och figurdeler, övningar i färg med krita samt akvarell. Penselteckning.

Dessutom hava av mera försigkomna utförts övningar i pastell och akvarell efter levande växter, frukter, fåglar o. d.

***Linjarritning* efter P. Henriques lärobok.**

- Klassen 4. Geometriska konstruktionsövningar.
- ” 5. Geometriska konstruktionsövningar, första grunderna av projektionsläran t. o. m. plana kroppars utbredning. Kroki-ritning.
 - I ring. Projektioner av solida kroppar, deras skärningar och utbredningar till och med pl. XII.
 - 6. Projektionslärans grunder. Linjers verkliga storlek. Ytutbredning av plansidiga föremål. Kroki-ritning. Materialbeteckning.
 - II ” Fortsättning av föregående jämte uppmätning och ritning av fristående föremål.
 - III ” Skuggkonstruktioner.
 - IV ” Avslutat indirekta perspektiven. Flera lärjungar hava ritat direkt perspektiv.

8.

Sång och instrumentalmusik.

a) **Sång och musikens teori** (5 timmar i veckan).

Sångavdelningarna hava varit tre. De hava haft övningar följande dagar, nämligen sångklassen I lördagar 5—6 e. m., II torsdagar $4\frac{1}{2}$ — $5\frac{1}{2}$ e. m., III tisdagar 6—7 och fredagar $4\frac{1}{2}$ — $5\frac{1}{2}$ e. m. Oberoende av indelningen i sångklasser hava lärjungarne i de fem lägsta klasserna gemensamt övats i koralsång onsdagar 5—6 e. m.

Inom de särskilda sångavdelningarna hava *kurser* och *övningar* varit följande, nämligen: inom I och II skalor, tonträffning, unison- och koralsång samt musikens teori;

III musikens teori, tonträffning, en- och tvåstämmiga sänger samt kvartettsång, varvid huvudsakligen Nya normalsångboken och Svenska Skolkvartetten begagnats.

b) **Instrumentalmusik** (10 timmar i veckan).

Övningstider måndagar $5\frac{1}{2}$ –7 e. m., tisdagar $4\frac{1}{2}$ –7 e. m., onsdagar 4–5 e. m., torsdagar $5\frac{1}{2}$ –7 e. m., fredagar $5\frac{1}{2}$ –7 e. m. och lördagar 4–5 och 6–7 e. m.

Undervisningsmateriel: L. HENNES pianoskola, Violinkvartetter och trio- samt solo för violin, HENNINGS violinskola samt MICAHAELIS Contrabassskola, KAYZERS etuder m. m.

9. Gymnastiska och militära övningar.

a) **Gymnastik och vapenövningar 1913.**

I:o. I gymnastik- och fäktövningarna hava deltagit

i gymnastikövningarna

under *vårterminen* 258 lärjungar i realskolan och 102 i ringarne samt under *höstterminen* 273 lärjungar i realskolan och 100 i ringarne.

i fäktövningarna

under *vårterminen* 81 och under *höstterminen* 80 lärjungar i I–III ringarne.

Lärjungarna hava under året varit indelade i fyra gymnastikavdelningar och två fäktavdelningar. Fördelningen på gymnastikavdelningarna har varit beroende av indelningen i läsklasser. Klasserna 1–6 hava fördelats på de tre längsta och ringarne på den högsta avdelningen. Grunden för lärjungarnes indelning på de enligt ovan nämnda fördelning sammansatta gymnastikavdelningarna har varit ålder, kroppsutveckling, hälsotillstånd, anlag och färdighet.

De olika gymnastikavdelningarna hava varit indelade i rotar efter sist nämnda indelningsgrund. Avdelningarna hava under båda terminerna bestått av 4 à 6 rotar. Lärjungarne i ringen hava bildat I fäktavdelningen och II–III ringen II fäktavdelningen.

Lärjungeantalet i gymnastikavdelningarna har varit:

Den 1 Febr. 1913.

i I avd.	60
i II "	88
i III "	110
i IV "	102
<hr/>		Hela antalet 360

Den 15 Sept 1913.

i I avd.	54
i II "	92
i III "	123
i IV "	104
<hr/>		Hela antalet 373

Nedanstående tabell visar antalet lärljungar, som icke deltagit i gymnastik och fäktning, ävensom antalet av dem, vilka på grund av svagare kroppsutveckling och hälso-tillstånd erhållit särskilda för dem avpassade övningar jämte orsakerna till befrielsen eller hävnisningen till särskild avdelning.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Termin och klasser	Sjukdomar												Andra orsaker	Summa	Hela antalet nävarande lärljungar
	Allmän svaghet	Tarmbråck	Medfödd missbildning	I rörelseorganen och bevägsystemet	I urin- och könsorganen	I matsmärtingsorganen	I andedräktisorganen	I cirkulationsorganen	I nervsystemet	I syn- och hörselorganen					
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vårterminen 1913												8	—	267
	Icke deltagande:												4	—	105
	klass 1–6	1	1	2	3	—	1	2	—	2	—	—	12	—	12
	ringarna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Summa	1	1	5	—	—	1	2	—	2	—	—	12	—	372
	Hänvisade till svagavdelning eller svagrote.														
Höstterminen 1913	klass 1–6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	ringarne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Summa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vårterminen 1913														
	Icke deltagande														
	klass 1–6	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	7	—	277
	ringarne	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	5	—	108
	Summa	—	—	4	1	—	1	4	—	2	—	—	12	—	12
	Hänvisade till svagavdelning eller svagrote:														
Ringarnas svaghets- statistik	klass 1–6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	ringarne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Summa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

För de kroppsligt svaga lärjungarna hava övningaroa varit så anordnade, att dessa lärjungar erhållit lindrigare rörelser än de övriga inom gymnastikavdelningen, rörelser lämpade efter vars och ens åkomma och hälsotillstånd. I regel har en dagövning för dessa svaga innehållit rörelser av alla slag utom vid sjukdom i cirkulationsorganen, då rörelsevarv, uppjagande hjärteverksamheten, uteslutits.

2:o. Med undantag av *dels* tiden för militärövningarna den 26 Augusti—12 September för 6 klassen och ringarne, *dels* tiden från den 1 Maj till vårterminens slut för IV ringen har åt pedagogisk gymnastik under året egnats i medeltal $2\frac{1}{2}$ timme i veckan för varje lärjunge,

Lekar hava försiggått dels i gymnastiksalen, dels huvudsakligen i det fria med i medeltal, för lärjunge räknat, $1\frac{1}{2}$ timme i veckan.

Åt fäktning har med undantag av ovannämnda tid för militärövningar ägnats 2 timmar i veckan för varje ring.

Tiderna för gymnastik och fäktövningarna hava under båda timmarna varit sålunda fördelade.

Gymnastik:
under båda terminerna.

I avd. dagligen	kl. 11,20—11,50	f. m.
II " fyra dagar i veckan	9,50—10,35	"
III " " " i " "	2,45—3,30	e. m.
IV " " " i " "	12—12,45	"

Fäktning:
under båda terminerna.

I avd. tisdagar och fredagar	kl. 2,45—3,30	e. m.
II " måndagar "	onsdagar "	12—12,45 "

Under båda terminerna har uteslutande övats florettfäktning.

3:o Biträdande gymnastiklärare har icke varit anställd vid läroverket.

b) **Utsträckta militärövningar.**

Åt militärövningarna, vilka började den 26 Augusti och slutade den 12 September, ägnades 60 timmar.

I övningarna deltogo klass 6 med 16, I ring med 37, II ring med 18, III ring med 33 och IV med 21 lärjungar.

Övningarna leddes av major Axel Svensson, vilken till denna tjänstgöring var kommanderad. Som biträdande underbefäl voro fyra kommanderade.

B. Lärarne.

10.	Lärarnes tjänsteåligganden under höstterminen 1913.		
Rektor C. A. HÄGGLUND, krist.	6 t. (II—IV) 2 t. (6) 4 t. (5) 2 t. (4 b). S:a 14 t. i veckan.		
Förrättat morgonbön alla dagar.			
Lektor E. MÜNCHMEYER, tyska	2 t. (II), franska 4 t. (II) 4 t. (III R.)		
4 t. (IV), eng.	5 t. (II)	19	"
De tyska skripta i II, de engelska i II R; klassförest. i II L.			
Lektor E. LISELL, mat	5 t. (IV L); fys. 12 t. (I R—IV R); labora-		
tioner 2 t. (III R) 1 t. (II R)	" 20	"	
De matematiska skripta i IV L, de fysikaliska i III R och			
IV R.			
Lektor A. ROMANUS, biol.	8 t. (I—IV), 2 t. (2 a), kemi 8 t. (I—IV),		
laborationer 1 t. (III R)	" 19	"	
Granskat lärjungarnas herbarier å gymnasiet.			
Lektor K. PIRA, mod.	3 t. (IV) 3 t. (I), hist. 9 t. (III—IV), filosofi 3		
t. (III—IV)	" 18	"	
De svenska skripta i I och IV; klassförest. i IV.			
Lektor P. G. PERSSON, mat.	6 t. (IV R) 4 t. (III L) 6 t. (II R), fy-		
sik 2 t. (IV L) 2 t. (III L), laborationer 1 t. (III L)	" 21	"	
De matematiska skripta i IV R, III L och II R; klassförest.			
i II R.			
Lektor A. T. LINDBLOM, latin	12 t. (III—IV), grek. 10 t. (III—IV)		
De latinska skripta i III och IV; klassförest. i III L.	" 22	"	
Adjunkt B. A. FINELL, mod. och tyska	7 t. (5 b) 8 t. (4 a), eng. 2		
t. (I L) 5 t. (5 a); franska 2 t. (6)	" 24	"	
De svenska och tyska skripta i 5 b och 4 a; klassförest. i			
5 b.			
Adjunkt D. A. NYSTRÖM, mod., tyska och eng.	12 t. (5 a), latin 12		
t. (I—II)	" 24	"	
De svenska och tyska skripta i 5 a, de latinska i II; klass-			
förest. i 5 a.			
Adjunkt A. NORDSTRÖM, mat.	6 t. (III R) 4 t. (II L) 7 t. (I R); fys.		
1 t. (II L) 2 t. (6) laborationer 1 t. (6)	" 21	"	
De matematiska skripta i III R, II L och I R; klassförest.			
i I R.			
Adjunkt H. FAHLANDER, mat.	5 t. (6), biol. 18 t. (1, 2 b och 3—6);		
kemi 1 t. (6) 2 t. (5 b), laborationer 2 t. (5 b)	" 28	"	
Granskat lärjungarnes herbarier i realskolan; klassförest.			
i 6.			
Adjunkt J. A. EKLUND, hist.	6 t. (I—II), geogr. 1 t. (II), hist. och		
geogr. 15 t. (2 b, 3 b och 5 b)	" 22	"	
Klassföreståndare i 3 b.			

Adjunkt A. BORGMAN, tyska 2 t. (I), franska 2 t. (5), eng. 17 t. (IV, III L, 6 och 5 b	S:a 21 t. i veckan.	
De tyska skripta i I, de engelska i IV R och 6.		
Adjunkt K. LJUNGSTEDT, mod. 6 t. (III) 2 t. (II); geogr. 2 t. (I a), hist. o. geogr. 15 t. (5 a, 4 b och 3 a).....	„ 25 „	„
De svenska skripta i III och II; klassförest. i 4 b.		
Adjunkt F. RIGNELL, mod. och tyska 25 t. (4 b, 1 b och 6)	„ 25 „	„
De svenska skripta i 1 b, 4 b o. 6, de tyska i 4 b och 6; klassförest. i 1 b.		
Adjunkt J. A. SUNDSTRÖM, krist. 18 t. (1–3) 2 t. (4 a) 2 t. (I), hist. o. geogr. 5 t. (4 a)	„ 27 „	„
Klassförest. i 4 a.		
Adjunkt E. ALLANDER, mod. o. tyska 12 t. (3 a); tyska 2 t. (IV) 2 t. (III R), eng. 2 t. (III R) 3 t. (I R), hist. 2 t. (I a)	„ 23 „	„
De svenska skripta i 3 a, de tyska i III R och IV, de en- gelska i I R och III R. Klassförest. i III R.		
Adjunkt J. DANELL, mod. o. tyska 11 t. (2 a), geogr. 2 t. (I), hist. o. geogr. 15 t. (2 a, 1 b och 6)	„ 28 „	„
De svenska skripta i 2 a; klassförest. i 2 a.		
Extralärare F. DAHLBERG, mod. o. tyska 11 t. (2 b); tyska o. fran- ska 6 t. (III L); mat. 5 t. (2 b) 4 t. (1 a)	„ 26 „	„
De svenska skripta i 2 b, de tyska i III L; klassförest. i 2 b.		
Extralärare E. WENNBERG, mat. 28 t. (5 b, 4 b, 3, 2 a och 1 b)... Klassförest. i 3 a.	„ 28 „	„
Extralärare O. ERIKSSON, mat. 5 t. (I L) 9 t. (5 a och 4 a); fysik 2 t. (I L) 2 t. (5) 4 t. (4), laborationer 2 t. (4), kemi 2 t. (5 a), laborationer 2 t. (5 a)	„ 28 „	„
De matematiska skripta i I L; klassförest. i I L.		
Extralärare I. FRIBERG, mod. o. tyska 23 t. (1 a och 3 b); eng. 5 t. (4 b)	„ 28 „	„
De svenska skripta i 1 a och 3 b; klassförest. i 1 a.		
Musiklärare C. A. HYLTÉN, musikens teori och sång 5 t., instru- mentalspel 10 t.	„ 15 „	„
Gymnastikläraren H. CRONSTEDT, gymnastik 16 t. (6 halvtimmar och 12 trekvartstimmar, vapenövningar 4 t.).....	„ 20 „	„
Teckningslärarinnan A. HULTQVIST, teckning 28 t. välskrivning 4 t.	„ 32 „	„
Biträdande teckningslärarinnan E. von STAPELMOHR välskrivning	„ 6 „	„

11. Tjänstledighet har under läsåret åtnjutits av gymnastikläraren H. Cronstedt 8 september—4 okt. på grund av militärisk tjänstgöring.

12. Major A. Svensson har 8 sept.—4 okt. vikarierat för tjänstledige gymnastikläraren H. Cronstedt.

13. Inom den ordinarie lärarepersonalen har ingen förändringar inträtt under tiden 1 maj 1913—30 april 1914.

Till biträdande teckningslärarinna har för läsåret förordnats Elsa von Stapelmohr, men på egen begäran lämnade hon denna sin anställning den 31 januari; i hennes ställe förordnades Julia Boström till biträdande teckningslärarinna från och med 1 februari.

C. LÄRJUNGARNE.

15. De närvarande lärjungarne i de särskilda klasserna.

a) Höstterminen 1913.

Klasser	Real-skolan	Gymnasium			Summa	
		Latinlinjen		Summa		
		Real-linjen	utan med grekiska			
Realskolan.						
1	45	--	--	—	45	
2	63	—	--	—	63	
3	45	--	--	—	45	
4	56 ¹⁾	--	--	—	56	
5	46 ²⁾	—	--	—	46	
6	22 ¹⁾	—	--	—	22	
Gymnasium.						
I ring	—	19	13	—	32	
II ring	—	12	7	—	19	
III ring	—	18	9	8	35	
IV ring	—	13	8	1	22	
Summa	277	62	37	9	385	

¹⁾ Dessutom 2 frånvarande.
²⁾ » 1 »

b) Vårterminen 1914.

Klasser	Real-skolan	Gymnasium			Summa	
		Latinlinjen		Summa		
		Real-linjen	utan med grekiska			
Realskolan.						
1	45	—	--	—	45	
2	63	—	--	—	63	
3	43	--	--	—	43	
4	56	—	--	—	56	
5	45	—	--	—	45	
6	24 ¹⁾	—	--	—	24	
Gymnasium.						
I ring	—	19	13	—	32	
II ring	—	11	7	—	18	
III ring	—	18	8	8	34	
IV ring	—	13	8	1	22	
Summa	276	61	36	9	372	

¹⁾ Dessutom 1 frånvarande.

19. Antal i teckning, i musik samt i gymnastik och militärövningar undervisade lärjungar höstterminen 1914.

Avdelningar och linjer	Närvarande lärjungar	Teckning		Musik		Gymnastik- och militärövningar	
		Lärjungar, som deltagit i		Lärjungar, som undervisats i		Lärjungar, som deltagit i	
		Musikens teori och sång	Instrumentalmusik	Lärjungar, som undervisats i	Lärjungar, som deltagit i	utsträckta militärövningar	Gymnastik och vapenövningar
1	45	45	42	17	45	—	—
2	63	63	32	8	53	—	—
3	45	45	13	3	44	—	—
4	56	56	4	6	56	—	—
5	46	46	2	4	46	—	—
6	22	22	2	—	22	18	16
I ring	R 19	19	—	—	—	—	—
	L 13	13	—	—	—	—	—
II ring	R 12	12	—	—	—	—	—
	L 7	7	—	—	—	—	—
III ring	R 18	17	—	—	5	17	18
	L 17	8	—	—	7	17	33
IV ring	R 13	11	—	—	2	12	—
	L 9	6	—	—	1	8	21
Realskolan	277	277	95	38	268	—	—
Gymnasium	108 {R 62	59	7	1	59	—	—
	L 46	34	8	—	45	—	—
Summa	385	370	110	39	372	125	—

— — — — —

20. Det antal ämnen, vari hemläxor blivit för varje dag lärjungarna föresatta och det antal timmar i veckan, som hemarbetena i allmänhet upptagit för lärjungar av medelmåttiga anlag.

Klass	Antal ämnen dagligen	Antal timmar för hemläxors över- läsning i hemmet	Antal timmar för skriftliga hem- arbeten i veckan	Hela antalet tim- mar, som av hem- arbetet i varje vecka upptagits
1	1—3	4	—	4
2	1—3	6	—	6
3	1—3	8	—	8
4	1—4	9	1	10
5	2—5	12	2	14
6	4—5	16	3	19
I ring R	3—5	15	3	18
I » L	3—5	15	3	18
II » R	4—5	15	4	19
II » L	4—5	15	5	20
III » R	4—4	19	5	24
III » L	4—5	19	5	24
IV » R	3—5	24	5	29
IV » L	3—5	24	5	29

Anm. Genom månadsloven har hemarbetet ej obetydligt förminskats för kl. 4—6 och ringarne I—IV.

21.

Uppgift

över lärljungarnes kroppsutveckling och allmänna hälsotillstånd samt över antalet närsynte och döva

a) **Vårterminen 1913.**

Klass	Antal lärljungar	Lidande av bleksot	Lidande av huvudvärk	Ofta besvärade av näsblood	Ofta besvärade av huvudvärk	Under 3 D.	Närsynthetsgrad	10	11	12	13
								Öfver 6 D.	Summa närsynte	Summa närsynte	Lidande av dövhet
								3—6 D.	3—6 D.	Summa närsynte	3*)
1	52	2	2	2	2	—	3—6 D.	1	1	1	4
2	42	1	1	1	1	—	Öfver 6 D.	—	—	—	—
3	57	1	1	1	1	—	Summa närsynte	—	—	—	—
4	51	1	1	1	1	—	3—6 D.	—	—	—	—
5	52	1	1	1	1	—	Öfver 6 D.	—	—	—	—
6	13	1	1	1	1	—	Summa närsynte	—	—	—	—
1:sta ringen	22	1	1	1	1	—	3—6 D.	—	—	—	—
2:a "	39	1	1	1	1	—	Öfver 6 D.	—	—	—	—
3:dje "	23	1	1	1	1	—	Summa närsynte	—	—	—	—
4:de "	21	1	1	1	1	—	3—6 D.	—	—	—	—
	Summa 372	4	11	9	—	—	3—6 D.	1	1	1	4

*)Ensidig dövhet i mindre grad.

a) **Höstterminen 1913.**

Klass	Antal lärljungar	Medel-ålder	Lidande av bleksot	Ofta besvärade av huvudvärk	3—6 D.	7	8	9	10	11	13
											Summa närsynte
											3*)
1	45	—	—	—	—	—	3—6 D.	—	—	—	2
2	63	—	—	—	—	—	Öfver 6 D.	—	—	—	—
3	45	—	—	—	—	—	Summa närsynte	—	—	—	—
4	56	—	—	—	—	—	3—6 D.	—	—	—	—
5	46	—	—	—	—	—	Öfver 6 D.	—	—	—	—
6	22	—	—	—	—	—	Summa närsynte	—	—	—	—
1:sta ringen	32	—	—	—	—	—	3—6 D.	—	—	—	—
2:dia "	19	—	—	—	—	—	Öfver 6 D.	—	—	—	—
3:dje "	35	—	—	—	—	—	Summa närsynte	—	—	—	—
4:de "	22	—	—	—	—	—	3—6 D.	—	—	—	—
	Summa 385	—	—	—	—	—	3—6 D.	1	1	1	24

B. Uppgift å antal sjuka och sjukdomar bland lärljungarne.

a) Vårterminen 1913.

1	2	3	4	5	6
Sjukdomar	Närvarande lärljungar	Sjukke personer	Sjukdoms- fall	Sjukdags- fall	Döde
Skarlakansfeber	372	1	1	41	—
Influensa	—	16	16	93	—
Kikhusta	—	1	1	24	—
»Ögoninflammation«	—	5	5	20	—
»Oronsjukdom«	—	5	5	24	—
Luftrörskatarr	—	11	11	67	—
Lunginflammation	—	1	1	39	—
»Hosta«	—	4	4	14	—
Halsfluss	38	41	41	148	—
Halsböld	—	2	2	25	—
Tarmkatarr (diarré)	—	1	1	2	—
Gulsort	—	1	1	5	—
Njurinflammation	—	1	1	23	—
»Ägg hvita«	—	2	2	8	—
Muskelreumatism	—	1	1	2	—
Knäledsinflammation	—	1	1	10	—
»Nässelsefeber«	—	1	1	10	—
Lungblödning	—	1	1	4	—
Lungtuberkulos	—	1	1	20	—
»Feber«	17	17	17	55	—
»Förkylning«	—	49	50	166	—
»Hufvudvärk«	—	16	16	34	—
»Magplågor«	—	11	11	32	—
»Knäskada«	—	2	2	19	—
»Benvärk«	—	1	1	2	—
Yrickning	—	3	3	15	—
»Försträckning«	—	3	3	13	—
»Kräkningar«	—	2	2	4	—
Tandvärk	—	7	7	22	—
Kylskada	—	2	2	8	—
Böld	—	1	1	4	—
Summa	372	208	212	953	—

b) Höstterminen 1913.

1	2	3	4	5	6
Sjukdomar	Närvarande lärljungar	Sjukke personer	Sjukdoms- fall	Sjukdagars fall	Döde
Vattenkoppor	385	1	1	10	—
Påssjuka	—	1	1	9	—
Influensa	—	1	1	5	—
»Ögonsjukdom«	—	2	3	17	—
»Oronsjukdom«	—	2	2	5	—
Lymfkörtelinflam.	—	1	1	5	—
»Ondt i bröstet«	—	1	1	3	—
»Hosta«	—	2	2	5	—
Strupkatarr	—	2	2	11	—
Halsfluss	22	22	22	64	—
Halsböld	—	2	2	12	—
Magkatarr	—	2	2	7	—
Tarmkatarr	—	3	3	7	—
»Ägg hvitesjukdom«	—	2	2	2	—
Tandvärk	—	1	1	18	—
Böld	—	6	6	18	—
Ledvrickning	—	2	2	17	—
»Magplågor«	—	9	9	19	—
»Kräkning«	—	5	5	12	—
»Feber«	—	10	12	40	—
»Hufvudvärk«	—	6	6	16	—
»Förkylning«	—	31	33	96	—
»Kramp«	—	1	1	2	—
»Yttre skada«	—	1	1	2	—
Ej uppgiften sjukdom ...	—	2	2	9	—
Summa	385	118	123	350	—

Axel Häggqvist.

Läroverkets läkare.

22 a. Antal inom läroverket flyttade lärjungar kalenderåret 1913.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Avdelningar och linjer	Närvarande lärjungar vid värterminens slut före flyttingen	Vårterminen 1913							Höstterminen 1913						
		Lärjungar, som vid värterminens slut flyttats till avdelningen							Lärjungar, som vid höstterminens början flyttats till avdelningen						
		efter att hava tillhört närmast lägre avdelning av samma linje följande antal terminer							efter att hava tillhört närmast lägre avdelning av samma linje följande antal terminer						
		0	1	2	3	4	5 eller flera	från annan linje	0	1	2	3	4	5 eller flera	från annan linje
1	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	42	—	—	36	—	3	—	—	—	—	8	—	—	2	—
3	57	—	—	28	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—
4	51	—	1	36	—	2	—	—	—	—	1 ³⁾	1	12	—	—
5	51 ¹⁾)	—	—	28	—	5	—	—	—	—	—	6	—	—	—
6	13	—	—	7	—	4	—	—	—	—	—	11	—	—	5 ¹⁾)
I R	14	—	—	10	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—
I L	8	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
II R	20	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
II L	19	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
III R	15 ²⁾)	—	—	9	—	5	—	—	—	—	—	3	—	—	—
III L B	7	—	—	6	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—
III L A	1	—	—	4	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—
IV R	13	—	—	8	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—
IV L B	4	—	—	6	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV L A	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Realskolan	266	—	1	135	—	14	—	—	1	1	45	—	2	—	1
Realgymnasiet	62	—	—	35	—	9	—	—	—	—	9	—	—	—	—
Latingymnasiet	43	—	—	31	—	4	—	—	—	—	9	—	—	—	2
Summa	370	—	1	201	—	27	—	—	1	1	63	—	2	—	3

¹⁾ Dessutom 2 fränv. (den ena fr. o. m. Jan., den andra från 11 April).²⁾¹) Tillhörde kl. 2 läsåret 1912–13 och flyttades vid värterminens slut till kl. 3.⁴⁾ Från I R, där han tillbragt 2 term. (flyttades *icke* till II vid vårt:s slut).⁵⁾¹) I R, " " " III "⁶⁾¹) II R, " " " III "

22 b. Översikt för vardera terminen under sist förflytta kalenderår över lärljungarnes omsättning.

Lärjungarnes omsättning vårterminen 1913.

¹⁾ Dessutom 1 fränv.

²⁾ Tillhörande kl. 2 höstt. 1912 där de tillbragt en termin.

³⁾ Dessutom 1 frånv.

Höstterminen 1913.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Avdelningar och linjer	Närvarande lärjungar den 15 September						Lärjungar avgångne från läroverket		
	Kvar i avdel- ningen från föregående termin	Flyttade till avdelningen på grund av beslut		Summa	Från terminens böjan t. o. m. 14 September	Från o. med 15 September till terminens slut	Under västfö- jande mellan- termin	Summa	Summa
		vid före- gående termins slut	vid höst- terminens början						
1	2	—	—	43	45	—	—	—	1
2	4 ¹⁾	38	10	11	63	—	—	—	1
3	5	27	8	5	45	—	—	—	3
4	4 ²⁾	37	14	1	56	—	—	—	1
5	2 ³⁾	33	6	5	46	—	—	—	1
6	0 ⁴⁾	10 ⁵⁾	12	—	22	—	—	—	—
I R.....	—	11	5	—	19	—	—	—	—
I L.....	—	8	4	1	13	—	—	—	—
II R.....	4	7	1	—	12	—	—	—	7
II L.....	—	5	2	—	7	—	—	—	1
III R.....	2	14	1	—	18	—	—	—	1
III L B.....	—	7	2	—	9	—	—	—	—
III L A.....	—	5	3	—	8	—	—	—	—
IV R.....	—	11	2	—	13	—	—	—	—
IV L B.....	1	7	—	—	8	—	—	—	—
IV L A.....	—	1	—	—	1	—	—	—	—
Realskolan	17	145	50	65	277	—	—	—	7
Realgymnasiet ...	6	43	9	4	62	—	—	—	1
Latingymnasiet ...	1	33	11	1	46	—	—	—	1
Summa	24	221	70	70	385	—	—	—	9
¹⁾ Dessutom 1 frånv.									
²⁾ » 2 »									
³⁾ » 1 »									
⁴⁾ » 1 »									
⁵⁾ » 1 »									

¹⁾ Dessutom 1 frånv.²⁾ » 2 »³⁾ » 1 »⁴⁾ » 1 »⁵⁾ » 1 »

24. Förteckning över de lärjungar, som efter att hava genomgått läroverkets fjärde ring avlagt godkänd studentexamen och efter att hava genomgått läroverkets sjätte klass avlagt godkänd realskoleexamen.

Studentexamen.

Vårterminen 1913.

LATINARE:

icke-greker:

Estensson, L.	till universitetet
Fredriksson, K. F.	" apotek
Groth, A. H.	" universitet
Möllersvärd, N. E.	" "
Nässén, P. B.	" "
Staaff, J. O. R.	" militäryrket
Thomson, T. S.	" universitet

REALISTER:

Agerberg, O.	till landbruksinstitut
Andersson E. V.	" tekniska högskolan
Björk, Petrus	" skogsinstitut
Eriksson, E. L.	" obestämd verksamhet
Frölander, C. J.	" tullverket
Hällström, J. P.	" universitet
Lindström, O. E.	" landbruksinstitut
Näsström, N. E. T.	" tekniska högskolan
Sandqvist, C. E. N.	" obestämd verksamhet
Sandler, E. A.	" universitet
Sundberg, T. D.	" militäryrket
Werner, P. W.	" skogsinstitut
Wrangel, H. C. G.	" militäryrket

Realskoleexamen.

a) Vårterminen 1913.

Från kl. 6	Eriksson, J. A.	till obestämd verksamhet
" " 6	Husberg, H.	" kontor
" " 6	Jonsson, A. R.	" jordbruk
" " 6	Karlsson, P. G.	" elektrisk verksamhet
" " 0	Medin, K. N. S.	" handelsskola
" " 6	Mårtensson, R.	" teknisk skola
" " 6	Söderberg, E. B. W.	" järnvägen
" " 6	Taflin, L. M.	" elektrisk verksamhet
" " 6	Wiklund, O. I.	" postverket
" " 6	Wiklund, J. A.	" fabrik
" " 6	Ählström, K. T.	" kontor

25. Förteckning över de lärjungar, som utan att ha avlagt studentexamen eller realskoleexamen avgått från läroverket under det sist förflutna kalenderåret.

a) **Vårterminen 1913.**

Från kl. 1	Modin, A. F.	till annat läroverk
" " 1	Ekman, K. E.	" "
" " 2	Nobell, N. Å.	" "
" " 3	Huldberg J. O.	jordbruk
" " 3	Kempe, G. S.	annat läroverk
" " 4	Nilsson, K. M. N.	praktisk verksamhet
" " 4	Pettersson, J.	" " "
" " 4	Scharin, J. E.	" " "
" " 4	Collin, J. I.	" " "
" " 4	Levin, C. A.	" " "
" " 5	Torén, K. J.	" " "
" " 5	Ekman, G. O.	annat läroverk
" " 5	Mannerfelt, C. O. L.	teknisk skola
" " 6	Scharin, R. M. L.	praktisk verksamhet
" " I R.	Kempe, E. H.	annat läroverk
" " I R.	Kempe, K. G.	" " "
" " I R.	Johnsson, A. E. I.	" " "
" " I R.	Jonsson, N. A.	" " "
" " II R.	Englund, G.	" " "
" " III R.	Frändén, E. S.	" " "
" " III R.	Morin, H.	" " "

b) **Höstterminen 1913.**

Från kl. 1	Sköld, E. V.	utan anmäld avsikt
" " 2	Hamberg, P. H. S.	till annat läroverk
" " 3	Ellström, G. T.	utan anmäld avsikt
" " 3	Hamberg, P. I. H.	till annat läroverk
" " 3	Lindahl, E.	utan anmäld avsikt
" " 4	Doll, E. R. G.	till praktisk verksamhet
" " 5	Lindvall, M. T.	annat läroverk
" " II R.	Lindvall, G.	" " "
" " III R.	Fleetwood, S. M.	" " "

26. Under sist förflutna kalenderår hava till lärjungarna utdelats såsom stipendier 1,064: —
premier 301: 05

27. Uppgifter för vardera terminen av läsåret angående antalet befriade från terminalgiften.

	Höstterminen	Vårterminen
Befriad från avgift till endast biblioteks- och materialkassan.....	—	—
" byggnadsfonden	42	39
" båda ovannämnda kassor	—	—
Ej befriad från någondera avgiften	343	343
Summa närvarande lärjungar	385	382

Avgiften till ljus- och vedkassan har utgjort 9 kronor.

Från hela avgiften till statsverket hava under höstterminen 122 lärjungar befriats.

"	"	"	"	"	"	vårterminen	128	"	"
"	halva	"	"	"	"	höstterminen	37	"	"
"	"	"	"	"	"	vårterminen	24	"	"

D. Boksamlingar och undervisningsmateriel.

28. Läroverkets boksamling har under läsåret ökats

a) *genom gåvor:*

Av *offentliga myndigheter och andra*: Ny tidning för idrott; Nordiskt idrottsliv; Bidrag till Sveriges off. statistik; Meddelanden från riksarkivet; Vetenskapsakademiens publicerationer; Meteorologiska iakttagelser; Upsala universitets katalog vårt. och höstt. 1913 samt diverse andra kataloger samt årsredogörelser och program; Meddelser fra det norske Rigsarkiv; Norske Videnskaper Selskabs skrifter; Riksdagens protokoll 1913 m. m.

b) *genom inköp:*

Pedagogisk tidskrift för 1913.

Svensk Kyrkotidning för 1913.

Svensk läraretidning för 1913.

Geologiska föreningens förhandlingar för 1913.

Verdandi för 1913.

Nordisk tidskrift för 1913.

Psyke för 1913.

Historisk tidskrift för 1913.

Det nya Sverige för 1913.

Die neueren Sprachen för 1913.

Geografischer Anzeiger för 1913.

Die Naturwissenschaften 1913.

Ordbok över svenska språket.

Språk och stil för 1913.

Diverse läroböcker.

Myntsamlingen har ökats genom gåvor: minnespenning över H. Schartau och J. Meldercreutz.

Den biologiska samlingen har under året ökats med åtskilliga fåglar, insekter m. m.

Den kemiska undervisningsmateriellet har ökats genom inköp av åtskilliga utensilier.

E. Läroverksbyggnader och Inredningsmateriel.

29. Beträffande läroverksbyggnaderna må meddelas, att lokalerna för den fysiska undervisningen blivit ommålade och taket på läroverksbyggnaden oljestrukta samt värmeugnarne reparerade.

F. Ekonomiska förhållanden.

31. Uppgifter om nedannämda till läroverket hörande kassors ställning kalenderåret 1913.

Kassans rubrik	D e b e t				K r e d i t			
	Behållning vid årets början		Summa inkomster under året		Summa utgifter under året		Behållning vid årets slut	
	Kr.	öre	Kr.	öre	Kr.	öre	Kr.	öre
Byggnadsfonden.....	1,162	99	4,442	75	3,116	25	2,489	49
Ljus- och vedkassan ...	3,395	77	7,173	50	8,616	01	1,955	26
Bibl.- o. materielkassan	395	64	3,613	—	3,163	05	845	58
Premie- och fattigk:n...	297	29	305	50	301	05	301	74

32. Summariska uppgifter för kalenderåret 1913 över de belopp, som utgått för underhåll och tillökning av

- a) boksamlingarna
- b) den övriga undervisningsmaterielen
- c) inredningsmaterielen

Summa Kr. 3,163: 06

G. Examina och Årsavslutning.

33.

Avgångsexamina.

Muntlig studentexamen med de 20 lärjungar i ring IV, som på grund av avlagda skrivningar berättigats till densamma, förrättades den 9 och 10 Juni, under ledning af professor F. Åkerblom, professor J. Wising och professor N. Göransson samt i närvaro af de utsedda examensvittnena. Alla godkändes.

Muntlig realskoleexamen förrättades den 3 Juni 1913 med 11 av läroverkets lärjungar, och alla godkändes i examen.

Innevarande vårtermin hava 22 av läroverkets lärjungar avlagt skriftlig studentexamen den 15, 17, 18, 20 och 22 April. Alla utom en hava förklarats berättigade till muntlig examen, vilken kommer att försiggå den 2 och 3 Juni; likaledes hava 24 av läroverkets lärjungar och 1 privatist avlagt skriftlig prövning för realskoleexamen den 2, 4, 6 och 8 Maj. Alla utom två af läroverkets lärjungar hava förklarats berättigade till muntlig realskoleexamen, som kommer att försiggå den 4 Juni.

34.

Årsexamen.

Den 7 Maj var uppvisning i gymnastik.

Den offentliga årsexamen blir måndagen den 8 Juni med början kl. 12 midd.

Efter examens slut blir uppvisning i sång och musik. Därefter utdelas stipendier och premier, kungöres flyttningen inom läroverket och avslutas läsåret.

35. Till att övervara den förestående examen den 8 Juni anhåller jag vördsammast att få inbjuda lärjungarnas föräldrar och målsmän samt alla, som med välvilja och intresse omfatta läroverket.

36. *Nästa läsår* tager sin början *lördagen* den 22 Augusti, då inträdes- och flyttningssökande skola infinna sig i läroverkets samlingssal kl. 12 midd.

Allmänt uppdrag med läroverkets samtliga lärjungar kommer att hållas *onsdagen* den 26 Augusti kl. 12 midd.

Östersund i Maj 1914.

C. A. HÄGGLUND.

Anvisning för frivilliga studier

under sommarferierna för vårterminens lärljungar i

Fjärde klassen.

Modersmålet: Heidenstam, Karolinerna; Lagerlöf, legender.

Tyska: Kleine Schülerbibliotek: Band IV.

Geografi: Anna Sandström, Natur och arbetsliv i svenska bygder.

Matematik: Ekvationer av 1:a graden med en obekant jämte problem.

Biologi: Kolthoff, Ur djurens liv.

Femte klassen.

Modersmålet: Heidenstam, Svenskarne och deras hövdingar.

Tyska: Auf rauhen Pfaden.

Geografi: Anna Sandström, Natur och arbetsliv i svenska bygder.

Historia: Nyare tiden, läsebok av Ekmark-Rydfors.

Biologi: Reuter, Bilder ur djurvärlden.

Kemi: Philip, den moderna kemins roman.

Geologi: Lägg upp en samling mineral och bergarter.

Första ringen.

Modersmålet: Ferieläsning i svensk litteratur, utgiven av Hernlund och Steffen.

Tyska: Auf rauhen Pfaden.

Latin: Boethius, Historisk läsning: Forntiden, Romarne, Fortsättning i Viri illustres.

Engelska: Little Lord Fauntleroy.

Geografi: C. Wiman, Bergens uppkomst (Verdandis småskrifter N:o 70).

Historia: Hjärne, Gustaf II Adolf.

Fysik: P. Heegaard, Populär astronomi.

Biologi: Heimdals folkskrifter N:o 75; Verdandis småskrifter N:o 64; skriv en redo-

görelse för ett eller flera växtsamhällen i hemtrakten (veget. i en skog, mosse, vatten, på äng, sandfält, hed eller ogräs i trädgårdar och åkrar).

Andra ringen.

Modersmålet: Karolinerna av V. von Heidenstam.

Latin: Fortsättning i L'Homond.

Franska: E. Berthet, Le chasseur de marmottes.

Historia: Hjärne, Napoleon och revolutionen. Frihetstiden av Stavenow.

Biologi: Klerker, Människokroppen.

Fysik: Timberg, Populär Meteorologi.

Tredje ringen.

Latin: Pontén, Lat. förf.: II (prosa) ss. 169 —179.

Grekiska: Xen Anab. II.

Historia: Repetition av gamla tidens historia.

Geografi: Repetition av Europas geografi och de främmande världsdelen.

Engelska: Treasure Island av Stevenson. Short Chapters on English life (Ringesson).

Matematik: Problemlösning.

Franska: Colomba av Merimée.

Fysik: Graetz, Elektriciteten. Tyndall, Värmet, betraktad såsom rörelse. Laurin, Om Radium.

Kemi: Ramberg, Grunddragen av den kem. analysens teori.

Biologi: Anställ och rendogör för några växtfysiologiska försök enl. Malmberg: Växtfysiologiska försök.

För inträde i läroverkets första klass fordras:

- a) förmåga att tydligt och säkert läsa innantill och att med egna ord redogöra för innehållet av en uppläst enkel berättelse;
- b) någon färdighet i välskrivning;
- c) någon färdighet i rättskrivning;
- d) kännedom om viktigare berättelser ur gamla och nya testamentets bibliska historia, några psalmverser;
- e) färdighet i användande av de fyra räknemetoden med hela tal, högst fyrsiffriga, dock att icke må fordras användning av mer än tvåsiffriga multiplikatorer och divisorer; någon kännedom om sorter och någon övning i huvudräkning;
- f) kännedom om Skandinaviska halvöns gränser, om det allmänna av dess höjdförhållanden och om Sveriges huvuddalar; närmare kännedom antingen om Götaland eller om Svealand och Norrland; förmåga att på kartan utvisa det genomgångna.